

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

AISTĖ PETKEVIČIŪTĖ
CIVILINĖS JUSTICIJOS TEISĖS PROGRAMA

**NUOSTOLIŲ, PADARYTŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKymo,
ATLYGINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. Dr. Gediminas Sagatys

Vilnius, 2014

TURINYS

ĮVADAS	4
1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO SAMPRATA	10
1.1. Civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, socialinė – teisinė prigimtis	10
1.2. Teisė į žalos atlyginimą kaip civilinių teisių gynimo būdas	15
2. NUOSTOLIŲ, PADARYTŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMO INSTITUTO SANTYKIS SU KITAIS CIVILINIO PROCESO TEISĖS BEI CIVILINĖS TEISĖS INSTITUTAIS	19
2.1. Nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutų santykis	19
2.2. Nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir teisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo institutų santykis	25
3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO SĄLYGOS	32
3.1. Neteisėti veiksmai kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį	32
3.2. Žala kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 142 straipsnio 2 dalį	41
3.2.1. Tiesioginiai ir netiesioginiai nuostoliai, atlygintini pagal CPK 142 straipsnio 2 dalį ..	44
3.2.2. Negautų pajamų įrodinėjimo problemos	49
3.3. Priežastinis ryšys kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį	52
3.4. Kaltė kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	74
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	75

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	76
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	77

IVADAS

Temos aktualumas ir probleminiai aspektai. Viena pagrindinių asmens teisių yra teisė į teisminę gynybą, kurią reglamentuoja tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai. Teisė į teisminę gynybą įtvirtinta Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 straipsnyje¹, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje², Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje³ bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje⁴. Remiantis aukščiau minėtomis teisės normomis, darytina išvada, jog tiek fiziniam, tiek juridiniam asmeniui, manančiam, jog jo materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeidžiami ar ginčijami, yra garantuojama teisė į teisminę gynybą, o teisė į teisminę gynybą, kaip ir kiekviena teisė, turi būti įgyvendinama laikantis tam tikros nustatytos tvarkos ir sąlygų. Teisės aktuose yra reglamentuojami veiksmai, kurių gali imtis asmuo gindamas savo teises ir teisėtus interesus. Vienas iš šių veiksmy yra galimybė prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai yra manoma, jog nesiėmus minėtų priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Pastebėtina, kad šis laikinųjų apsaugos priemonių tikslas neretai yra pamiršamas ir prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones teikiami net nesigilinant į prašymo ir (ar) pagrindinio reikalavimo pagrįstumą.

Pastebėtina, jog Lietuvos teismų administracijos skelbiamoje oficialioje teismų statistikoje nėra duomenų nei apie priimtą nutarčių skaičių taikant laikinąsias apsaugos priemones, nei apie bylas dėl atsakomybės už laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, tačiau pagal Teismų informacinės sistemos LITEKO pateikiamus duomenis⁵ matyti, kad pirmos instancijos teismuose 2011 m. 13187 civilinėse bylose buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, 2012 m. 11106, 2013 m. – 10281, atsisakyta taikyti apsaugos priemones 2011 m. – 5465, 2012 m. – 5593, 2013 m. – 5277 civilinėse bylose. Šie duomenys atskleidžia, jog laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos pakankamai dažnai.

¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.

² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

³ Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartija. [2010] OL 2010/C 83/02.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

⁵ Teismų informacinė sistema LITEKO [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-04].

<<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska>>

Laikinių apsaugos priemonių institutas taikomas ir atsakovo teisės varžomos tol, kol nėra visiškai aišku, ar jis pažeidė ieškovo teises ir ar ieškovo reikalavimas yra pagrįstas⁶, todėl akivaizdu, kad deramas dėmesys turi būti skiriamas teismų praktikai, teisiniam reglamentavimui, kuris užtikrintų ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą. Manytina, jog šiuo metu gana dažnai yra teikiami prašymai dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, kurie iškreipia laikinių apsaugos priemonių taikymo tikslus ir šį įstatyme įtvirtintą reglamentavimą paverčia sunkiai kontroliuojama jėga, pažeidžiančia atsakovo interesus. Nepamatuotai atliktas veiksmas ir galimos rizikos neįvertinimas gali sukelti neigiamas pasekmes. Kadangi įstatymo įtvirtinti laikini ribojimai yra taikomi iki teismo sprendimo visiško įvykdymo arba iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, o tai civilinio proceso prasme nėra trumpas laikotarpis, atsakovas patiria įvairaus pobūdžio nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo - nuvertėja turtas, sutrikdoma ūkinė komercinė veikla, pasunkėja arba tampa visiškai neįmanomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ir pan.

Tais atvejais, kai ieškovas pateikia nepagrįstą ieškinį ir prašo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, vis aktualesni tampa klausimai, susiję su nuostolių, padarytų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimu, šio specialaus delikto civilinės atsakomybės sąlygos, ypatumai, materialinių ir procesinių teisės normų taikymo santykis. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁷ (toliau – „CPK“) 146 str. 2 dalyje, nurodyta, jog *„įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinių apsaugos priemonių“*. Pažymėtina, kad šis institutas yra skirtas atkurti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, taigi šiuo metu, kai prašymai dėl laikinių apsaugos priemonių teikiami neįvertinus rizikos, įstatyme įtvirtintas nuostolių, padarytų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo klausimų tiek teorinis, tiek praktinis aktualumas yra neabejotinas.

Problema – ar teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, aiškinimas yra tinkamas?

Temos mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Laikinių apsaugos priemonių taikymą nagrinėjo A. Driukas, V. Valančius vadovėlyje „Civilinis procesas: teorija ir

⁶ Bendrųjų klausimų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo apžvalga. AC-34-2.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 36-1340.

praktika II tomas⁸, S. Andriūnaitė straipsnyje „Laikinosios apsaugos priemonės ir jų taikymas“⁹, I. Šulcas straipsnyje „Nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas“¹⁰, D. Pelenis moksliniuose straipsniuose „Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema“¹¹, „Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos“¹². Šioje teisinėje literatūroje užsimenama, jog įsiteisėjus teismo sprendimui atmesti ieškinį, atsakovas įgyja teisę reikalauti, kad jo patirti nuostoliai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtų atlyginti. Tik D. Pelenis moksliniame straipsnyje „Skolininko teisių gynyba laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu“¹³ plačiau analizuoja nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą, tačiau šiuo tyrimu yra atskleista nuostolių atlyginimo specifika Vokietijos, o ne Lietuvos civilinio proceso teisėje. Pažymėtina, jog konkrečiai apie nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą Lietuvos teisės doktrinoje išsamesnių mokslinių analizių nėra atlikta. Todėl rašant šį magistro baigiamąjį darbą buvo naudojamos Lietuvos Respublikos teisės aktais, kitų užsienio valstybių (Vokietijos, Prancūzijos, Latvijos, Estijos, Šveicarijos, Jungtinių Amerikos Valstijų) teisiniu reglamentavimu, teismų informacine sistema LITEKO, internetiniais šaltiniais bei Lietuvos ir užsienio valstybių (Vokietijos, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Jungtinių Amerikos Valstijų) teismų praktika. Remtasi Lietuvos (D. Pelenio, I. Šulco, A. Driuko, V. Mikelėno, A. Norkūno ir kt.) ir užsienio valstybių (U. Magnus, B. S. Markesinis, J. Niemi-Kiesiläinen, S. Stuart, J. Spier, J. B. A. Koch, H. Koziol ir kt.) autorių mokslinė, metodinė literatūra, kurioje aptariamos civilinės atsakomybės taikymo sąlygos, samprata, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nuostolių atlyginimo klausimai.

Atkreiptinas dėmesys, jog tik teismų praktikoje plėtojamas šio instituto aiškinimas, todėl civilinės atsakomybės taikymo sąlygų bei aiškinimo ypatumų analizė, praktinių problemų

⁸ Driukas, A., Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. II t, p. 505-553.

⁹ Andriūnaitė, S. Laikinosios apsaugos priemonės ir jų taikymas. *Juristas*. 2007, Nr. 4: 9-14.

¹⁰ Šulcas, I. Nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. *Juristas*. 2007, Nr. 7-8, p. 3-8.

¹¹ Pelenis, D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 96-105.

¹² Pelenis, D. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, Nr. 50, p. 113-123.

¹³ Pelenis, D. Skolininko teisių gynyba laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 107-114.

identifikavimas, kai pateikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo, yra aktualus Lietuvos teisės doktrinai ir teismų praktikai.

Darbo reikšmė. Šiame darbe atliekama nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo teisinio reglamentavimo ypatumų ir taikymo problemų analizė. Darbe pateikiamos išvados bei pasiūlymai padės teismams ar kitoms teisės taikymo institucijoms aiškinant ir taikant darbe išanalizuotas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto teisės nuostatas.

Baigiamojo darbo originalumas. Šiame magistro baigiamajame darbe atliekamas autentiškas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto tyrimas, identifikuojant šio instituto taikymo ypatumus bei problemas.

Darbo tikslas – išanalizuoti civilinės atsakomybės sąlygų taikymo, kai teikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo ypatumus bei identifikuoti šio instituto taikymo problemas, suformuluoti ir pateikti pasiūlymus identifikuotoms problemoms spręsti.

Šiame darbe yra keliami šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, sampratą.
2. Išanalizuoti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo teisinio reglamentavimo ypatumus.
3. Išanalizuoti formuojamą teismų praktiką, nagrinėjant bylas dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo.
4. Atskleisti kiekvienos iš civilinei atsakomybei dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kilti būtinų sąlygų ypatumus, jų įrodymo galimybes.

Tyrimo metodika. Magistro baigiamajame darbe bus naudojami šie **empiriniai tyrimo metodai**:

Dokumentų analizės metodas laikytinas pirminių duomenų rinkimu, kai dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai¹⁴. Šiame darbe naudojami tiek oficialūs, tiek neoficialūs dokumentai, t. y. Lietuvos Respublikos, tarptautinės teisės ir užsienio valstybių teisės

¹⁴ Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2003. p. 488.

aktai, dokumentai, Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teismų praktika, statistiniai duomenys, Lietuvos ir užsienio autorių publikacijos nagrinėjama tema.

Surinktų dokumentų apibendrinimui bei analizei naudojami šie **teoriniai metodai**:

Istorinis teisės aiškinimo metodas taikomas siekiant išsiaiškinti laikinųjų apsaugos priemonių ir civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teisinio reguliavimo istoriją, nustatyti, koks buvo anksčiau galiojusių teisės normų turinys, išsiaiškinti teismų praktikos formavimosi procesą, nustatant būtiną civilinės atsakomybės sąlygas, kai sprendžiamas civilinės atsakomybės, už laikinųjų apsaugos priemonių taikymu atsiradusius nuostolius, klausimas.

Lyginamasis teisės aiškinimo metodas. Lyginimo metu derinama informacija, gauta įvairiais istorinio vystymo laikotarpiais, įvairių socialinių sistemų, skirtingų autorių, įvairiais rinkimo metodais¹⁵. Magistro baigiamajame darbe šis metodas taikomas teisės normų, teismų praktikos lygmeniu, analizuojant skirtingų valstybių praktiką.

Sisteminis teisės aiškinimo metodas skatina sisteminį požiūrį į tyrimo objektą ir padeda jį matyti platesniame kontekste. Remiantis šiuo metodu siekiama atskleisti civilinės atsakomybės sąlygų taikymo, kai teikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo ypatumus, atskleisti santykį su kitais civilinio proceso teisės bei civilinės teisės institutais. Šis metodas naudojamas vertinant į darbo objektą patenkančių teisės normų tarpusavio sąveiką, atskleidžiant tyrimo objekto teisinio reguliavimo visumą.

Loginis-analitinis teisės aiškinimo metodas kaip loginio mąstymo procesas bus taikomas siekiant atskleisti teisės normų, kurios reglamentuoja civilinę atsakomybę dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turinį, teismų formuojamos praktikos nagrinėjant bylas dėl nuostolių, padarytų taikant laikinas apsaugos priemones, atlyginimo esmę.

Analitinis – kritinis teisės aiškinimo metodas atskleidžia nagrinėjamo instituto taikymo problemas, analizuojant kiekvieną iš civilinės atsakomybės sąlygų ir identifikuojant konkrečias teorines ir praktines įrodinėjimo galimybes. Praktinės problemos nustatomos atlikus išsamią Lietuvos teismų ir užsienio valstybių praktiką.

Apibendrinimo metodas. Apibendrinimo metu pereinama nuo siauresnių teiginių prie platesnių. Apibendrinimas nusako bendruosius teiginius, dėsningumus, principus, kurie išvedami

¹⁵ Tidikis, R., *supra* note 14, p. 415.

deduktyviai pagal taisykles.¹⁶ Remiantis šiuo metodu yra apibendrinama analizuota teorinė ir praktinė medžiaga bei pateikiamos išvados.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstymo dalys, išvados ir pasiūlymai. Siekiant temos analizės išsamumo, pirmoje darbo dalyje atskleidžiama civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo samprata, kuri nustato šio mokslinio tyrimo ribas, apimtį bei atskleidžia nagrinėjamo instituto tam tikrus teisinio reglamentavimo ypatumus, kurie lemia teismų praktikoje pateikiamą aiškinimą, taikant CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintą teisės normą. Todėl šioje dalyje tikslingai analizuojama nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, socialinė - teisinė prigimtis bei aptariama teisė į žalos atlyginimą kaip civilinių teisių gynimo būdas. Antroje dalyje atskleidžiamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto santykis su kitais civilinio proceso teisės bei civilinės teisės institutais. Šis santykis padeda nustatyti, kokia žalos kompensavimo sistema turėtų būti taikoma nagrinėjamo instituto atveju, t. y. kokios teisės normos ir jose įtvirtintos sąlygos privalo būti nustatytos bei atsakyti į klausimą, kokią praktinę reikšmę turi vieno civilinio proceso teisės instituto taikymas kitam. Remiantis pirmoje ir antroje dalyje atliktu moksliniu tyrimu, trečioje dalyje analizuojama kiekviena iš civilinės atsakomybės sąlygų, jų ypatumai bei įrodymo galimybės. Šioje dalyje siekiama identifikuoti nagrinėjamo instituto taikymo problemas, kylančias praktikoje norint efektyviai pasinaudoti teise į nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą.

Ginamieji teiginiai:

1. Esamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto teisinis reglamentavimas yra tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą.
2. Teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, aiškinimas yra tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą.

¹⁶ *Ibid.*, p. 387.

1. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO SAMPRATA

Teisinėje literatūroje teigiama, jog „įvairių valstybių skirtingais gyvavimo laikotarpiais skirtingų filosofinių srovių, teorinių doktrinų atstovai teisinės atsakomybės sampratą aiškino nevienodai“¹⁷. Vieni autoriai teisinę atsakomybę prilygina situacijai, kai vienas asmuo teisėtai gali reikalauti, o kitas asmuo teisėtai patiria to reikalavimo pasekmes. Kiti teigia, jog teisinė atsakomybė - pareiga, atsirandanti pažeidus sutartį ar padarius deliktą.¹⁸ Iš esmės, pati civilinės atsakomybės samprata Lietuvos Respublikos įstatymuose nebuvo apibrėžiama iki Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹⁹ (toliau – „CK“) 2000 m., o ir teisės doktrinoje civilinės atsakomybės kaip teisinio santykio prigimtis nebuvo išsamiai nagrinėjama²⁰. Kadangi šio magistro baigiamojo darbo pagrindinis tikslas išanalizuoti civilinės atsakomybės sąlygų taikymo, kai teikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl turtinio pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo ypatumus, manytina, kad labai svarbu apibrėžti šio instituto sampratą, nes būtent ji nustato tyrinėjimo ribas bei apimtį. Šioje dalyje autorė atskleis civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinašias apsaugos priemones, socialinę – teisinę prigimtį bei aptars teisę į žalos atlyginimą kaip civilinių teisių gynimo būdą. Ši analizė bus reikšminga siekiant identifikuoti minėto instituto taikymo problemas.

1.1. Civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinašias apsaugos priemones, socialinė – teisinė prigimtis

Senovės Romoje buvo laikomasi teisės principo, kad įgyvendinant savo teisę asmuo niekada negali padaryti žalos kitam asmeniui „*non videtur vim facere qui suo jure utitur*“. Tiesa, kaip ir kiti teisės principai, taip ir šis, turėjo įtvirtintas išimtis²¹. Šiuolaikinėje visuomenėje laikomasi nuomonės, jog „subjektinė teisė gali būti įgyvendinama laisvai ir nevaržomai tiek, kiek jos įgyvendinimas nepažeidžia imperatyvių teisės normų nustatytų reikalavimų ir kito asmens teisių ir

¹⁷ Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 16.

¹⁸ *Ibid.*, p. 16-17.

¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

²⁰ Sagatys, G., Pakalniškis, P. *et al. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija* / Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2013, p. 969-970.

²¹ Mikelėnas, V. *Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos. Justitia*. 1996, T. 1 (1), p. 9-10.

teisėtų interesų. Taigi kiekviena subjekcinė teisė ar laisvė turi savo realizavimo ribas, kurios nustatytos įstatyme ir apibrėžtos kito asmens subjekcinės teisės ar įstatymo saugomo intereso²².

Manytina, kad visuomeninė sutartis²³, t. y. susitarimas dėl teisėtų interesų pusiausvyros nulėmė tiek civilinės atsakomybės, tiek civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, kaip socialinio-teisinio reiškinių prigimtį.

Kadangi šiuolaikinėje visuomenėje savigny yra ribojama, kilus ginčui asmenys yra priversti kreiptis į valstybės institucijas – teismus. Tokiu atveju minėta teisėtų interesų pusiausvyros paieška yra įgyvendinama sprendžiant asmenų ginčus teismuose. Viena iš įtvirtintų subjekcinių teisių yra ieškovo teisė prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pažymėtina, jog laikinųjų apsaugos priemonių instituto pagrindinė įtvirtinimo priežastis civilinio proceso teisėje - grėsmė (lot. *periculum in mora* – delsti pavojinga), kad dėl kokių nors atsakovo veiksmų arba neveikimo, taip pat dėl objektyvių aplinkybių galimo teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas²⁴. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas apsaugo ieškovą nuo sprendimo neįvykdymo grėsmės, tačiau tuo pačiu yra suvaržoma kitos proceso šalies teisė laisvai disponuoti ginčo objektu ar kitu jam priklausančiu turtu²⁵. Laikinosios apsaugos priemonės taikomos ir atsakovo teisės varžomos tol, kol nėra visiškai aišku, ar jis pažeidė ieškovo teises ir ar ieškovo reikalavimas yra pagrįstas, todėl laikytina, kad siekiant tinkamai užtikrinti ieškovo ir atsakovo teisėtų interesų pusiausvyrą kilo poreikis nustatyti reglamentavimą, kuris apsaugotų atsakovą nuo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pasekmių, kai laikinai teisiškai apsaugota kreditoriaus „reikalavimo teisė“ neegzistavo arba nebuvo pagrindo skirti apsaugą²⁶, t. y. kai ieškovui pateikus nepagrįstą ieškinį, nuvertėja turtas, sutrikdoma ūkinė komercinė veikla, pasunkėja arba tampa visiškai neįmanomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ar pan. Tokią poziciją patvirtina ir D. Pelenis, kuris teigia, jog „turėtų būti išlaikytas abiejų šalių balansas: kreditoriaus interesui reikalauti priešlaikinio „įsikišimo“ į skolininko teises turi būti priešpriešinama pastarojo teisė reikalauti galimų dėl to „įsikišimo“ nuostolių atlyginimo“²⁷.

Laikinosios apsaugos priemonės yra grynai procesinio laikino pobūdžio suvaržymai, kurie užtikrina padėtį, esančią bylos nagrinėjimo metu, stabilumą, *status quo* išsaugojimą, suinteresuotų

²² Mikelėnas, V. *supra* note 21, p. 9-10.

²³ Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2014, p. 110-111.

²⁴ Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

²⁵ Andriūnaitė, S., *supra* note 9, p. 9-14.

²⁶ Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.

²⁷ *Ibid.*

asmenų interesų apsaugą dėl laiko sukeliama negatyvių padarinių²⁸. Šią poziciją patvirtina ir teismų praktika, kurioje nurodoma, kad laikinosios apsaugos priemonės pasižymi procesiniu teisiniu, o ne materialiniu teisiniu pobūdžiu²⁹.

Išanalizavus CPK 146 str. 2 dalį, darytina išvada, kad subjektinė teisė kreiptis į teismą dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo kyla dėl kelių juridinių faktų sudėties, t. y. *pirma*, dėl ieškovo procesinių veiksmų – pateikto ieškinio³⁰ ir prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, *antra*, dėl teismo priimto ir įsiteisėjusio procesinio sprendimo – ieškinį atmesti. Pažymėtina, jog taikant aukščiau minėtą teisės normą, neretai kyla klausimas ar reikalavimas atlyginti nuostolius, padarytus dėl laikinųjų apsaugos priemonių (procesinio teisinio pobūdžio priemonių) taikymo ir esant tik kelių procesinių juridinių faktų sudėčiai, yra procesinio teisinio ar materialinio teisinio pobūdžio? Kokia šio reikalavimo prigimtis? Ar priskyrimas vienai ar kitai turi kokią nors praktinę reikšmę?

Atkreiptinas dėmesys, jog teisės į nuostolių atlyginimą įtvirtinimas CPK nėra dažnas atvejis. Galima paminėti, jog tokia teisė yra įtvirtinta CPK 95 straipsnyje „*Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis*“, CPK 719 straipsnyje „*Turto nepardavimo iš pirmųjų varžytinių pasekmės*“. Įprastai tokia subjektinė teisė yra nustatoma CK ar kituose teisės aktuose. Tačiau ar vien eksplacitiškas normos įtvirtinimas CPK reiškia, jog šio instituto pobūdis yra procesinis teisinis? A. Brazdeikis teigia, kad „reikalavimo teisiniui pobūdžiui nustatyti svarbu tai, kokia yra šio reikalavimo teisinė prigimtis, kokiomis teisės normomis – materialinės ar proceso teisės – remiantis jis pirmiausia sprendinamas iš esmės“³¹.

Pagal teisės doktriną „materialioji teisė nustato teisinių santykių subjektų teises ir pareigas, t. y. galimo ir leistino elgesio ribas ir atsakomybę už pareigų nevykdymą ar teisių pažeidimą, o proceso teisė reguliuoja santykius atsirandančius ginant pažeistas materialiąsias teises“³².

Pavyzdžiui, Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso³³ 945 straipsnyje nustatyta, jog skolininkas turi teisę reikalauti atlyginti patirtus nuostolius, atsiradusius pritaikius

²⁸ Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 29 d. nutartis priimta civilinėje byloje Nr. 2-280/2012.

³⁰ Pažymėtina, jog pagal CPK 144 str. 3 dalį, laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tiek nepareiškus ieškinio, tiek ir bet kurioje civilinio proceso stadijoje.

³¹ Brazdeikis, A. Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. *Teisė*. 2010, Nr. 75, p. 126-142.

³² Laužikas, E., Mikelėnas, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2003. I t., p. 22.

areštą, ar laikinuoju potvarkiu³⁴ paskyrus priemonės priverstinį įgyvendinimą, ar dėl pastarojo pastangų siekiant sustabdyti laikinosios priemonės vykdymo procesą³⁵. Paminėtina ir tai, jog reikalavimas atlyginti nuostolius dėl nepagrįstai pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių pagal Vokietijos CPK 945 straipsnį yra nagrinėjamas ieškininės teisenos procese, tai reiškia, kad tokio pobūdžio ieškinys procese, kuriame buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, jokia būdu negali būti nagrinėjamas³⁶, taip pat toks reikalavimas grindžiamas civiliniame kodekse numatytais bendraisiais deliktinės atsakomybės pagrindais³⁷. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Vokietijos civilinio proceso teisėje pripažįstama, jog reikalavimas atlyginti nuostolius, dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, yra materialinio teisinio pobūdžio, nepaisant to, kad tokia teisė yra įtvirtinta Vokietijos CPK, t. y. šis reikalavimas iš esmės pirmiausia yra sprendžiamas remiantis materialinės teisės normomis, o ne procesinės.

Siekiant atsakyti į klausimą ar reikalavimas atlyginti nuostolius, padarytus pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, yra materialinis ar procesinis, būtina paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kurioje išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad „*išvestiniai* iš pagrindinio materialinio teisinio reikalavimo civilinėje byloje *procesinio teisinio pobūdžio reikalavimai*, nesant specialios nuorodos įstatyme, negali būti savarankiško ieškinio naujoje byloje dalyku“³⁸. Taigi, tiek Lietuvos Respublikos, tiek Vokietijos teisės nuostata, kad ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo yra savarankiškas naujo ieškinio dalykas, leidžia pagrįstai teigti, kad minėtas reikalavimas yra ne procesinio teisinio, o materialinio pobūdžio ir teismas priima sprendimą remdamasis materialinėmis teisės normomis, nustatančiomis deliktinę civilinę atsakomybę. Pripažintina, jog vien tik CPK įtvirtintos nuostatos dėl galimybės teikti ieškinį patyrus nuostolius dėl laikinųjų apsaugos priemonių nepakanka, kadangi šioje normoje nėra atskleidžiamos civilinės atsakomybės sąlygos. Todėl, manytina, kad CPK 146

³³ Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01]. <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>.

³⁴ Arešto paskirtis – piniginių, laikinųjų potvarkių – visų kitų reikalavimų apsauga, daugiau žr. Pelenis, D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema, *supra* note 11, p. 96-105.

³⁵ Interim measures and precautionary measures – Germany. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25].

<https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-de-en.do?member=1>.

³⁶ Baur Fr., Stürner R. Zwangsvollstreckungs-, Konkurs- und Vergleichsrecht. 11., vollig neubearb. u. erw. Aufl. Heidelberg: Müller, Juristischer Verl., 1983. S. 332-373 (Cituota iš: Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.)

³⁷ *Ibid.*, p. 107-114.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-861. Teismų praktika. 2001, 17.

str. 2 dalies taikymas *per se* reiškia nuorodą į civilinės deliktinės atsakomybės taikymą, nustatant būtinas šiai atsakomybei sąlygas, o pats reikalavimas atlyginti nuostolius kyla iš materialinės teisės.

Teigtina, jog reikalavimas atlyginti nuostolius, kilusius pritaikius procesinio pobūdžio priemones, nenulemia reikalavimo pobūdžio, bet pasižymi tam tikra specifika. Tokia išvada darytina išanalizavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką³⁹, kurioje teisėjų kolegija pažymėjo, jog „atsižvelgiant į šios civilinės atsakomybės (civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones – *aut. pastaba*) prigimtį, atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindo buvimo aspektu vertintini ne tik nukentėjusiojo materialiniai teisiniai, bet ir procesiniai veiksmai (pvz., ar jis naudojosi procesine teise skusti nutartį dėl atitinkamų priemonių taikymo)“⁴⁰, kitoje civilinėje byloje teigiama, jog turi būti atsižvelgta ir į paties skolininko veiksmus, kurie turėjo įtakos nuostolių dydžiui. Turi būti nustatoma ar asmuo pasinaudojo teise skusti procesinį sprendimą dėl šių priemonių taikymo, kada prašė panaikinti laikinąsias apsaugos priemones, iškart po nutarties nutraukti bylą įsiteisėjimo ar vėliau⁴¹. Teismų praktikoje taip pat nurodoma, jog, „jei šalių ginčas neapsiriboja vienu teisiniu procesu [...], teisinę reikšmę gali turėti ir kitose bylose įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais nustatytos nukentėjusiojo veiksmus kvalifikuojančios aplinkybės“⁴². Panaši pozicija aptinkama ir Vokietijos civilinėje teisėje. Teigiama, kad „paties skolininko veiksmai, turėję įtakos nuostolių atsiradimui, yra pagrindas teismui sumažinti priteisiamų atlyginti nuostolių dydį, pavyzdžiui, atitinkamas skolininko elgesys, paskatinęs kreditorių kreiptis į teismą dėl laikinosios teisinės apsaugos taikymo; skolininko ignoravimas jam suteiktų teisių pagrindu (protesto ir apeliacijos) apskusti laikinąją teisinę apsaugą nustatančius teismo sprendimą nutartį ir kt.“⁴³.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytinos išvados, jog:

- *visuomeninė sutartis*⁴⁴ *nulėmė civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo įtvirtinimą, kurios prigimtis yra materialinė teisinė, kadangi šiuo atveju pagrindinis*

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34.

⁴³ Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.

⁴⁴ Vaišvila, A., *supra* note 23, p. 110-111.

reiškiamas reikalavimas yra apginti ne procesinę teisę, o materialinę teisę į žalos atlyginimą;

- *praktinę reikšmę turi šios civilinės atsakomybės specifika, kadangi procesiniai skolininko veiksmai, turėję įtakos žalos atsiradimui, yra pagrindas sumažinti nuostolių dydį arba atleisti nuo civilinės atsakomybės;*
- *priskyrimas materialinei teisei prigimčiai reiškia, jog siekiant išanalizuoti šios civilinės atsakomybės ypatumus bei identifikuoti minėto instituto problemas, būtina sistemiškai apžvelgti bendrąsias civilinę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas bei teismų praktiką jas taikant.*

1.2. Teisė į žalos atlyginimą kaip civilinių teisių gynimo būdas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje nustatyta, jog „*asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas*“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, aiškindamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 2 dalį, konstatavo, kad „saugant ir ginant žmogaus (ir apskritai asmens - ne tik fizinio, bet ir juridinio) teises ir laisves, *inter alia* žmogaus orumą, ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui“⁴⁵. Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas. Įtvirtinant šį konstitucinį principą siekiama užtikrinti, kad asmenims, patyrusiems materialinę ar moralinę žalą, ji bus atlyginta⁴⁶.

Pažymėtina, jog šis konstitucinis principas įtvirtintas ir CPK 5 straipsnyje, kuriame nurodyta, jog „*kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas*“. Ši teisės norma atskleidžia, kad nuo pažeidimų nėra ginama bet kieno teisė, „civilinių teisių gynimas yra savarankiška subjektinė teisė“⁴⁷. Suinteresuoti asmenys gali laisvai naudotis jiems įstatymų suteikta teise į teisminę gynybą⁴⁸. Tačiau kaip ir kitos teisės, taip ir ši teisė nėra absoliuti. Teismų praktikoje

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas.

⁴⁷ Baranauskas, Papirtis, L.V., *et al. Civilinė teisė, Bendroji dalis*. Mykolo Romerio universitetas. 2-oji laida. Vilnius. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, p. 451.

⁴⁸ Vėlyvis, S.; Abromavičienė G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos. *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 2 (80), p. 123-133.

išaiškinta, jog „atsakovo teisė reikalauti tokiu būdu atsiradusių nuostolių atlyginimo (nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo – *aut. pastaba*) negali būti absoliutinama, jos įgyvendinimas turi nuosekliai derėti su kitų subjektų civiliniame procese numatytų teisių įgyvendinimu ir nepaneigti konstitucinės asmens teisės kreiptis į teismą bei nepažeisti asmenų lygybės prieš įstatymą principo“⁴⁹.

Teisės doktrinoje civilinių teisių gynimo būdai dažniausiai apibrėžiami kaip „materialiojo teisinio pobūdžio reikalavimai, reiškiami asmens, kurio teisės pažeistos arba kuriam gresia jų pažeidimo pavojus, ir skirti pažeistoms civilinėms teisėms apginti arba civilinių teisių pažeidimui išvengti“⁵⁰. CK 1.138 straipsnyje nurodyta, kad civilines teises įstatymų nustatyta tvarka gina teismas, išieškodamas iš pažeidusio teisę asmens padarytą turtinę ar neturtinę žalą (nuostolius). Įvertinus teisės doktrinoje pateikiamą poziciją bei aukščiau minėtą teisės normą, laikytina, jog teisė į žalos atlyginimą yra viena iš civilinių teisių gynimo būdų.

Civilinę atsakomybę galime apibrėžti kaip naują savarankišką turtinę prievolę, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) (CK 6.245 str. 1 dalis). Teisė į nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą reglamentuoja CPK 146 str. 2 dalis. Šioje teisės normoje numatyta, jog „*įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių*“. Kadangi ši civilinio proceso teisės norma nėra detalizuota ir/ar pritaikyta įgyvendinant teisę į žalos atlyginimą, manytina, jog papildomai būtina aiškinti ir bendrąsias normas, reglamentuojančias civilinę atsakomybę, t. y. CK 6.245 – 6.253 straipsnius bei kitas deliktinės atsakomybės normas tiek, kiek jos yra aktualios siekiant prisiteisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Civilinės atsakomybės forma – žalos (nuostolių) atlyginimas gali būti taikomas su kitais teisių gynimo būdais, tačiau pačiame įstatyme neretai tiesiogiai yra nustatyta, kuri būtent civilinių teisių gynimo būdą galima pasirinkti konkrečiu atveju, o kurie gynimo būdai tarpusavyje nėra suderinami. Dažnai įstatymai nurodo ne tik konkrečius teisių gynimo būdus, bet ir jų taikymo

⁴⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1097-619/2014.

⁵⁰ Vileita, A., Mikelėnas, V. *et al. Civilinė teisė, Bendroji dalis*. Vilnius, Justitia, 2009, p. 547.

sąlygas bei ypatumus⁵¹. Pavyzdžiui, civilinė atsakomybė yra galima tik nustačius visas keturias sąlygas: neteisėtus veiksmus (CK 6.246 straipsnis), kaltę (CK 6.248 straipsnis), žalą (CK 6.249 straipsnis) ir priežastinį ryšį (CK 6.247 straipsnis). Pažymėtina, jog įstatymai arba sutartis gali numatyti išimtinius atvejus, kai pavyzdžiui, civilinei atsakomybei atsirasti kaltė nebūtina⁵².

CK 1.138 straipsnio komentare išaiškinta, jog „dažniausiai civilinių teisių gynimo būdus nustato teisės normos, reguliuojančios konkretų teisinį santykį“⁵³. Atsižvelgiant į tai, teigtina, kad teikiant ieškinį gali būti reiškiama tokie reikalavimai, kurių taikymo galimybę tam tikro teisės pažeidimo atveju numato įstatymo norma arba šalių susitarimas, reguliuojantis konkrečius teisinius santykius, kuriems esant buvo padarytas pažeidimas arba kilo realus pavojus, kad teisės pažeidimas bus padarytas ateityje⁵⁴. Kadangi CPK 146 str. 2 dalis numato byloje pralaimėjusios šalies pareigą atlyginti (kompensuoti) procesą laimėjusiai šaliai nuostolius, kurie atsirado jo prašymu pritaikius laikinąsias apsaugos priemones⁵⁵, darytina išvada, kad šioje teisės normoje yra nurodytas tik vienintelis gynybos būdas – reikalavimas atlyginti žalą, todėl manytina, kad šiame specifiniame teisiniame santykiyje kiti gynybos būdai nėra galimi. Tiesa, teisės doktrinoje aptinkama nuomonė, jog vadovaujantis CPK 95 str. 1 dalimi, prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti prilyginamas piktnaudžiavimui procesinėmis teisėmis ir reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo galima pateikti ne tik įsiteisėjus teismo sprendimui, kaip numatyta CPK 146 str. 2 dalyje (pateikiant ieškinį teismui), bet ir iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos pateikiant motyvuotą prašymą⁵⁶. Panaši pozicija pateikiama ir teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog „nesąžiningas naudojimas procesinėmis teisėmis, taip pat ir prašant taikyti laikinąsias apsaugos priemones, gali būti viena iš kreditoriaus veiksmus kvalifikuojančių aplinkybių. Tokiu atveju skolininkas gali prašyti atlyginti nuostolius tiek dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis, tiek jo nekonstatavus, t. y. dėl to, kad kreditorius, neturėdamas pakankamo pagrindo, rizikavo prašydamas apsaugoti iki bylos išnagrinėjimo, jo manymu, pažeistą teisę ir suvaržė skolininko teises. Tokiais atvejais, reikšdamas reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo, skolininkas gali remtis tiek CPK 95

⁵¹ *Ibid.*, p. 549.

⁵² Vileita, A., Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 50, p. 562.

⁵³ Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 272.

⁵⁴ Vileita, A., Mikelėnas, V. *et al. op. cit.*, p. 549.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-607/2013.

⁵⁶ Driukas, A., Valančius, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2004. I t., p. 343-344.

straipsniu, tiek 147 straipsnio 3 dalimi (pagal CPK aktualią redakciją CPK 146 str. 2 dalis – *aut. pastaba*⁵⁷)⁵⁸. Kaip kasacinio teismo išaiškinta „pasirinkdama konkretų civilinių teisių gynimo būdą šalis, tam tikra prasme rizikuoja, nes ne visada jos pasirinktas teisių gynimo būdas užtikrina efektyvią jos pažeistos teisės apsaugą“⁵⁹, o kai kuriais atvejais netinkamai pasirinkta bylos vedimo strategija gali lemti pralaimėjimą. Todėl siekiant tinkamai pasirinkti savo pažeistų teisių įgyvendinimo būdą ir sėkmingai prisiteisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimą, būtina atskleisti kiekvienos iš civilinei atsakomybei dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kilti būtinų sąlygų ypatumus, jų įrodymo galimybes, palyginti su kitais institutais, kad galėtume atsakyti į klausimą ar CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas specialusis deliktas patenka į CK 6.246 str. 3 dalyje įtvirtintą teisėtais veiksmais padarytos žalos atvejį ir ar remdamiesi šia teisės norma galime teikti reikalavimą atlyginti patirtus nuostolius, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones. Taip pat svarbu atskleisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutų santykį.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, laikytina, kad teisė į žalos atlyginimą yra viena iš civilinių teisių gynimo būdų (CK 1.138 str. 6 punktas). Žalos (nuostolių) atlyginimas gali būti taikomas ir su kitais teisių gynimo būdais, tačiau įvertinus specifinį teisinį santykį ir teisės normą įtvirtintą CPK 146 str. 2 dalyje, darytina išvada, kad įstatymas numato tik vieną civilinių teisių gynimo būdą – žalos (nuostolių) atlyginimą. Konkretus šios teisės įgyvendinimo būdas priklauso nuo laisvo asmens apsisprendimo, todėl siekiant efektyvaus reikalavimo patenkinimo būtina atskleisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto ypatumus, išanalizuoti teisinį reglamentavimą bei formuojamą teismų praktiką.

⁵⁷ Ši įstatymo redakcija įsigaliojo nuo 2011 m. spalio 1 d. (2011 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XI-1480 387 straipsnis), iki tol analogiškas nuostolių atlyginimo institutas buvo nustatytas CPK 147 straipsnio 3 dalyje. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog priteisiant nuostolius dėl to, jog ieškovo prašymu buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, tačiau ieškinyje buvo atmestas, civilinės atsakomybės sąlygos dėl CPK 147 straipsnio 3 dalies suformuotoje kasacinio teismo praktikoje išlieka nepakitusios taikant ir CPK 146 straipsnio 2 dalį (daugiau žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 14 d. nutartis, priimta 3K-7-335/2013; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A-624/2013). Paminėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso. *Valstybės žinios*, 1964, Nr. 19-139, 159 str. 2 dalis, numatanti atsakovo teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos jam padarė ieškovo prašymu panaudotos ieškinio užtikrinimo priemonės, iš esmės buvo perkeltos į 2002 metų Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008. Teismų praktika. 2008, 29.

2. NUOSTOLIŲ, PADARYTŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO, ATLYGINIMO INSTITUTO SANTYKIS SU KITAIŠ CIVILINIO PROCESO TEISĖS BEI CIVILINĖS TEISĖS INSTITUTAIS

Teisinės prigimties dalyko atribojimas nuo panašių teisinių reiškinių turi didelę praktinę, ne tik teorinę reikšmę⁶⁰. Šioje dalyje bus atliekamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos taikymo, atlyginimo instituto santykis su kitais civilinio proceso teisės bei civilinės teisės institutais. Stengiamasi atsakyti į klausimą, kaip tarpusavyje siejasi nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutai ar CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas specialusis deliktas patenka į CK 6.246 str. 3 dalyje įtvirtintą teisėtais veiksmais padarytos žalos atvejį.

2.1. Nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir nuostolių, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutų santykis

Siekiant užtikrinti proceso šalių lygiateisiškumą, teisingumo principo įgyvendinimą ir nepažeisti šalių interesų pusiausvyros⁶¹, CPK numatyta galimybė taikyti tiek atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutą, tiek nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutą. Akivaizdu, kad šie du institutai garantuoja ieškovo ir atsakovo teisių bei teisėtų interesų balansą.

Dažniausiai teisės doktrinoje atskleidžiant minėtų institutų santykį nurodoma, kad „teismui atsisakius pritaikyti atsakovo galimų nuostolių atlyginimo užtikrinimą ir teismo sprendimu atmetus ieškovo ieškinį, atsakovas turi pagrindą kreiptis į teismą su ieškiniu ieškovui dėl nuostolių atlyginimo“⁶². Tokia pat pozicija atsispindi ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui, vienoje analizuotoje civilinėje byloje teismas atsisakė tenkinti UAB „Veiza“ prašymą užtikrinti nuostolių, galinčių atsirasti dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimą ir šiam juridiniam asmeniui išaiškino, jog jis, išnagrinėjęs bylą, turės teisę reikalauti iš kitos proceso šalies atlyginti nuostolius, patirtus dėl

⁶⁰ Sagatys, G., Pakalniškis, P. *et al. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija* / Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2013.

⁶¹ Šulcas, I. Nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. *Juristas*. 2007, Nr. 7-8, p. 3-8.

⁶² *Ibid.*

jo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių⁶³. Taip pat kasacinis teismas, aiškindamas galiojančias nuostatas, reglamentuojančias nuostolių atlyginimą, dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, nustatė, kad „pagal CPK 146 straipsnio 2 dalies nuostatas teisė į nuostolių dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių atlyginimą gali būti susieta su atlyginimo užtikrinimu, taip pat nustatytas terminas iki kada po to, kai įsiteisėja sprendimas dėl ieškinio atmetimo, galima pareikšti prašymą atlyginti nuostolius, kad galiotų tokių nuostolių atlyginimo užtikrinimas“⁶⁴.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad minėti institutai yra susieti, tačiau siekiant atsakyti koks jų konkretus santykis, kokia reikšmę turi vieno instituto taikymas kitam, reikia atlikti išsamesnę analizę.

Teisės doktrinoje nurodoma, jog „pagrindinė galimų atsakovo nuostolių atlyginimo užtikrinimo funkcija – skolininko teisių apsauga, t. y. kad ieškovas negalėtų naudoti laikinųjų apsaugos priemonių kaip spaudimo (poveikio) priemonės atsakovui“⁶⁵, todėl, anot I. Šulco, nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo institutas yra „skirtas užtikrinti atsakovo galimybę ir pirmumo teisę reikalauti padengti dėl ieškovo iniciatyva pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių turėtus nuostolius“⁶⁶. CPK 146 str. 1 dalyje nustatyta, „*ieškovas ar kitas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padavęs asmuo per teismo nustatytą terminą pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Šių nuostolių atlyginimas gali būti užtikrinamas ir banko garantija*“. Remiantis teismų praktika, nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas taikomas esant būtinų sąlygų visumai:

Pirma, kai realiai yra prognozuojama, kad nuostoliai gali atsirasti arba jau yra atsiradę. Atsakovo nuostoliai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi būti realiai prognozuotini, bet tai nereiškia, kad atsakovas turi įrodyti, kad tie nuostoliai tikrai atsiras bei pagrįsti nuostolių konkretaus dydžio⁶⁷, nekeliant nuostolių akivaizdumo sąlygos;⁶⁸

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-607/2013.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013.

⁶⁵ Šulcas, I., *supra* note 61, p. 3-8.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-88-516/2010.

⁶⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-359-275/2010.

Antra, kai nagrinėjamoje byloje pakanka duomenų, kad dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas gali būti apsunkintas. Ši sąlyga turi būti nustatyta, kadangi taikant laikinąsias apsaugos priemones ne tik preliminariai vertinama ieškovui palankaus teismo sprendimo tikimybė, tačiau ir teismo sprendimo neįvykdymo rizika, todėl taikant nuostolių atlyginimo užtikrinimą taip pat turi būti vertinami ne tik galimi atsakovo nuostoliai, bet ir tikimybė, kad netaikius nuostolių atlyginimo užtikrinimo jų realus išieškojimas gali pasunkėti.⁶⁹

Trečia, priežastinis ryšys tarp laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir galimų nuostolių atsiradimo⁷⁰. Tikėtini nuostoliai turi būti *a priori* aiškūs ir pagrįsti bei priežastiniu ryšiu susiję su pritaikytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis⁷¹.

Įvertinus aukščiau aptartas sąlygas, darytina išvada, kad nuostolių užtikrinimo institutas yra preliminari priemonė, patvirtinanti objektyvias nuostolių atsiradimo prielaidas (nenustatant konkretaus nuostolių dydžio), kuri garantuoja veiksmingesnį nuostolių atlyginimo instituto taikymą. Analogiška praktika pastebima ir užsienio valstybių teisėje.

Paminėtina, jog Vokietijos civilinio proceso teisėje taip pat nustatytas atsakovo patirtų nuostolių užtikrinimas, Vokietijos CPK 921 str. 2 dalis suteikia teisę užtikrinti skolininko nuostolių atlyginimą net neįsitikinus laikinosios teisinės apsaugos būtinumo poreikiu nustatyti tokią priemonę, manytina, kad ši nuostata padeda nustatyti greitą ir efektyvią laikinąją teisinę apsaugą pareiškėjo interesais.⁷²

Nuostolių užtikrinimo institutas įtvirtintas ir Estijos CPK⁷³ 162 str. 2 dalyje, kurioje nurodyta, jog teismas grąžina ieškovo sumokėtą sumą į teismo nurodytą banko sąskaitą, skirtą užtikrinti nuostolius, galinčius atsirasti dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, jei atsakovas per vieną mėnesį nuo ieškinio atmetimo nesikreips į teismą su ieškiniu dėl nuostolių atlyginimo. Po įsiteisėjusio teismo sprendimo atmesti ieškinį, atsakovas įgyja teisę reikalauti kompensuoti jo patirtus nuostolius dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių.

⁶⁹ Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

⁷⁰ Šulcas, I. *supra* note 62, p. 3-8.

⁷¹ Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

⁷² Pelenis, D. *supra* note 12, p. 113-123.

⁷³ Estijos Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28].
<<http://www.legaltext.ee/text/en/X2049K10.htm>>.

Latvijos Respublikos civiliniame procese taip pat numatyta, kad teismas, patenkinęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, gali pareikalauti, kad ieškovas įmokėtų tam tikrą nustatytą pinigų sumą į antstolio depozitinę sąskaitą ir tokiu būdu užtikrintų nuostolių, dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimą⁷⁴.

Anglijos ir Velso teisėje nurodoma, kad ieškovas, teikdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, paprastai turi prisiimti priešpriešinį įsipareigojimą dėl žalos atlyginimo, tai vertinama kaip pažadas atlyginti atsakovui bet kokius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo padarytus nuostolius, jei paaiškėtų, kad minėtos priemonės neturėjo būti skirtos, t. y. tada, kai ieškovas pralaimi bylą⁷⁵. Tokiu atveju, atsakovas įgyja teisę pasinaudoti ieškovo priešpriešiniu įsipareigojimu dėl žalos atlyginimo ir reikalauti atlyginti žalą⁷⁶.

Jungtinių Amerikos Valstijų teisėje taip pat įtvirtinta, jog teismas taiko laikinąsias apsaugos priemones, jei pareiškėjas pateikia užtikrinimą sumai, kurią teismas laiko tinkama, kad būtų atlyginti nuostoliai, patirti dėl neteisėtai pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių (65 str. c punktas)⁷⁷. Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog nuostolių užtikrinimo instituto taikymas yra teismo diskrecijos teisė⁷⁸.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad šis institutas tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse yra kompleksinė priemonė, užtikrinanti skolininko interesų pusiausvyrą bei suteikianti pirmumo teisę reikalauti atlyginti patirtus nuostolius. Kitaip tariant, nuostolių užtikrinimo institutas yra kaip pirminis procesinis veiksmas, preliminariai nustatantis galimai būsimų nuostolių dydį, pagrindus.

Neretai kreipiantis į teismą su ieškiniu dėl nuostolių, patirtų dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo, teismas ar atsakovas savo atsiliepime į ieškinį nurodo, kad ieškovas nesiėmė tam tikrų veiksmų nuostoliams išvengti ar net tam tikra prasme prisidėjo prie žalos didėjimo, pavyzdžiui, ieškovas galėjo kreiptis su prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių pakeitimo, ar dėl

⁷⁴ Interim measures and precautionary measures – Latvia
<http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_lat_lt.htm>.

⁷⁵ Laikinosios ir apsaugos priemonės - Anglija ir Velsas
<http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_eng_lt.htm>.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės civilinio proceso taisyklės [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28].
<<http://www.uscourts.gov/uscourts/rules/civil-procedure.pdf>>.

⁷⁸ Stuart, S. *A practical approach to civil procedure*. Oxford. New York: Oxford University Press. 2007, p. 441.

nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo. Tokiu būdu lyg iš anksto formuojama nuostata, kad tik pasinaudojus visomis priemonėmis siekiant išvengti nuostolių, galima realiai pasinaudoti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutu. Pažymėtina, jog prašymo dėl nuostolių, galinčių kilti pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo užtikrinimo pateikimas teismui yra asmens procesinė teisė, bet ne pareiga⁷⁹. Pažymėtina ir tai, kad nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir užtikrinimo institutų santykis neturi aukščiau minėtos teisinės reikšmės, t. y. prašymo dėl nuostolių, galinčių kilti pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo užtikrinimo nepateikimas *per se* nereiškia, kad nuostolių bus išvengta, ir tik pateikus minėtą prašymą bei teismui jo netenkinus ar tenkinus, ieškovas įgyja teisę kreiptis su savarankišku ieškiniu dėl nuostolių atlyginimo. Manytina, kad galima teismui teikti ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo net ir tuo atveju, kai nebuvo pasinaudota procesine teise prašyti nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo. Civilinėje byloje nagrinėjant ginčą dėl patirtų nuostolių atlyginimo, nurodoma, kad pirmos instancijos teismo liko neišnagrinėtas prašymas dėl nuostolių, galinčių kilti pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo užtikrinimo, o pats asmuo, pateikęs minėtą prašymą, jo išnagrinėjimu nesirūpino, nuostolių užtikrinimo klausimo nekėlė tolesniuose teismo posėdžiuose, tokiu būdu, atsakovo manymu, jis prisidėjo prie žalos didėjimo⁸⁰. Įvertinus tai, teisėjų kolegija pažymėjo, jog tai, kad „teismo nutartimi būtų taikytas nuostolių, galinčių kilti pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo užtikrinimas, nenulemtų žalos dėl laikinųjų apsaugos priemonių išvengimo. Tačiau susipažinęs su tokiu asmens prašymu užtikrinti nuostolių, galinčių kilti pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimą, ieškovas turėtų galimybę numatyti tai, kokio dydžio žala galės atsirasti dėl jo prašomų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir dar kartą įvertinti atsakomybę dėl savo rizika atliktų veiksmų, kurie gali lemti žalos atsiradimą“⁸¹. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pateiktą prašymą dėl nuostolių užtikrinimo galima vertinti kaip nuostolių numatomumo priemonę, kurios taikymas nėra privaloma nuostolių atlyginimo sąlyga.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*

Atsakovo prašymo dėl nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo atmetimas nereiškia pripažinimo, jog teismo nutartimi pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės visiškai nesukelia ir negali sukelti atsakovui nuostolių atsiradimo⁸², todėl toks procesinis sprendimas neužkerta kelio atmetus ieškinį kreiptis į teismą pateikiant savarankišką ieškinį dėl nuostolių atlyginimo. Tai tiesiogiai įtvirtinta ir CPK 146 str. 2 dalyje, šioje teisės normoje numatyta, kad nuostolių atlyginimo užtikrinimo priemonių panaikinimas neužkerta kelio atsakovui bendra tvarka pareikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo. Darytina išvada, kad nuostolių atlyginimo užtikrinimo ir nuostolių atlyginimo institutai nėra privalomai siejami, t. y. net ir panaikinus užtikrinimo priemones ar nepateikus įrodymų, kuriais remiantis būtų galima preliminariai prognozuoti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimai patirtus nuostolius ir dėl šios priežasties teismui atmetus pateiktą prašymą, nėra prarandama teisė įsiteisėjus teismo sprendimui atmesti ieškinį, reikalauti atlyginti patirtus nuostolius.

Įstatyme įtvirtintas keturiolikos dienų terminas nurodo iki kada po to, kai įsiteisėja sprendimas dėl ieškinio atmetimo, galima pareikšti prašymą atlyginti nuostolius, t. y. kokį laikotarpį galioja pritaikytas nuostolių atlyginimo užtikrinimas (CPK 146 str. 2 dalis). Ši nuostata atskleidžia, jog nuostolių užtikrinimo institutas „tarnauja“ nuostolių atlyginimo institutui, apsaugo skolininką nuo rizikos, jog atmetus ieškinį, atsakovo patirtų nuostolių atlyginimas nebus apsunkintas, nebus nuslėptas turtas ar pan., garantuoja atsakovui, kad užtikrinta nuostolių atlyginimo suma bus priteista. Pažymėtina, jog CPK neapriboja išreikalautinų nuostolių dydžio ta suma, kuria buvo užtikrintas atsakovo galimų nuostolių, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, atlyginimas⁸³. Tai reiškia, jog nepakakus pateikto nuostolių užtikrinimo atlyginti kilusiai žalai ir įvertinus atsakovo pateiktus įrodymus, pagrindžiančius patirtus nuostolius dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, akivaizdu, kad nuostoliai yra didesni nei ieškovo pateiktas užtikrinimas, atsakovas turi teisę reikalauti iš asmens, pateikusių prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ir užtikrinimą viršijančią nuostolių dalį.⁸⁴ Būtent tokia praktika susiklostė taikant visiško nuostolių atlyginimo

⁸² Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

⁸³ Driukas, A., Valančius, V. *et al. supra* note 8, p. 539-540.

⁸⁴ *Ibid.*

principą (lot. *compensation lucri et damni*) (CK 6.251 str. 1 dalis), kuris reiškia patirtos žalos tikslų įvertinimą, kad nukentėjusiajam būtų atlyginta tiek, kiek jis iš tiesų prarado⁸⁵.

Atlikta analizė leidžia daryti išvadą, jog nuostolių užtikrinimo ir nuostolių atlyginimo institutai siejasi, jų taikymas kartu nėra privalomas, t. y. net ir nepasinaudojus procesine teise prašyti taikyti nuostolių užtikrinimą, ar panaikinus užtikrinimo priemones, ar tada kai, prašymas dėl nuostolių užtikrinimo atmetamas, įstatymas suteikia teisę kreiptis į teismą teikiant savarankišką ieškinį dėl nuostolių, patirtų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo. Tačiau vis dėlto taikant tiek nuostolių atlyginimo užtikrinimo, tiek nuostolių atlyginimo institutus kartu, pastebimas akivaizdus pranašumas, kadangi pirma, nuostolių atlyginimo užtikrinimas veikia kaip nuostolių numatymo priemonė, kuri gali paskatinti ieškovą dar kartą įvertinti riziką prašant taikyti laikinąsias apsaugos priemones, t. y. kokie preliminarūs nuostoliai yra galimi ir ar jis pajėgs ieškinio atmetimo atveju juos padengti, ir svarbiausia antra, po teismo sprendimo atmeti ieškinį keturiolika dienų galioja nuostolių atlyginimo užtikrinimas, padedantis išvengti rizikos, kad skolininko patirti nuostoliai nebus atlyginti, tokiu būdu sustiprinama skolininko teisių ir teisėtų interesų apsauga.

2.2. Nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo ir teisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimo institutų santykis

Teisinės formos, kuriomis asmeniui ekonomiškai kompensuojama padaryta žala arba atliekami kitokie veiksmai, skirti jo turtinei padėčiai pagerinti, gali būti įvairios⁸⁶. Civilinė atsakomybė laikoma viena iš labiausiai išplėtotų kompensacinių sistemų, kita dažnai taikoma kompensavimo forma – teisėta veika padarytos žalos kompensavimas⁸⁷.

Civilinė atsakomybė taikoma tik esant tiksliai apibrėžtomis sąlygomis ir tik tada, „kai asmens veiksmai nesiderina su teisės nustatytu elgesio standartu“⁸⁸. Jeigu asmens veika teisės požiūriu yra vertinama kaip nepriekaištinga, civilinė atsakomybė negalima⁸⁹. Tačiau tai nereiškia,

⁸⁵ Jankutė, R., Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtys – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*. 2013 5 (1), p. 291-310.

⁸⁶ Sagatys, G., Pakalniškis, P. *et al.*, *supra* note 60, p. 994.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 101.

⁸⁹ *Ibid.*

jog padaryta žala iš viso nėra atlyginama. Tokiu atveju gali būti taikoma kita kompensavimo sistema, nustatant visišką ar dalinį padarytos žalos kompensavimą ir kai ji padaryta teisėtais veiksmais. Toks padarytos žalos kompensavimas nelaikomas civiline atsakomybe, todėl šiems santykiams teisės normos, reglamentuojančios civilinę atsakomybę netaikomos.⁹⁰ Akivaizdu, jog siekiant pritaikyti vieną iš aukščiau minėtų kompensacinių sistemų, būtina atsakyti į klausimą ar žalą sukėlę veiksmai yra teisėti ar ne, ar yra teisės pažeidimas ar jo nėra, atsakymas į šį klausimą nulemia kokios teisės normos ir jose įtvirtintos sąlygos gali būti taikomos.

Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad „neteisėtumas – tai svetimos subjektinės teisės pažeidimas nesant tam pakankamo pagrindo, pasireiškiantis draudimo pažeidimu, nurodymo nevykdymu, leidimo arba suvaržymo ribų nepaisymu, bendro ar konkretaus pobūdžio teisinės pareigos nesilaikymu, piktnaudžiavimu teise“⁹¹.

Atkreiptinas dėmesys, jog neretai nėra lengva nustatyti aiškią ribą tarp veiksmų teisėtumo ir neteisėtumo, šią situaciją lemia nevienodas veiksmų, kuriais buvo padaryta žala, įtvirtinimas teisės aktuose, pavyzdžiui V. Mikelėnas nurodo, jog „vienais atvejais įstatymas pabrėžia, jog kalbama apie neteisėtais veiksmais (ar neveikimu) padarytą žalą, kitais atvejais kalbama tiesiog apie padarytos žalos atlyginimą, nesiejant žalos su neteisėtais veiksmais. Dar kitais atvejais teisės norma nustato tik bendro pobūdžio pareigą elgtis taip, kad nebūtų padaryta žala aplinkiniams“.⁹² CPK 146 str. 2 dalyje nustatyta, kad „*įsisteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių*“. Pastebėtina, jog ši teisės norma nepateikia aiškaus atsakymo ar žala, patirta pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, yra padaryta neteisėtais veiksmais bei turėtų būti taikomos deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės. Kaip iš tikrųjų turėtų būti vertinama ši teisės norma? Ar žala (nuostoliai) taikant laikinąsias apsaugos priemones padaromi neteisėtais veiksmais ar vis dėlto galima taikyti ir CK 6.246 str. 3 dalyje įtvirtintą atvejį? Manytina, jog siekiant atsakyti į šiuos išsikeltus klausimus yra tikslinga išanalizuoti įstatyminių reglamentavimą, formuojamą teismų praktiką taikant CPK 146 str. 2 dalį bei atlikus tiek teismų praktikos, tiek teisės doktrinos analizę

⁹⁰ Mikelėnas, V. *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 337.

⁹¹ Norkūnas, A., Selelionytė-Drukteinienė, S. *Civilinės atsakomybės praktikumas. Mokomasis leidinys*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009, p. 60.

⁹² Mikelėnas, V., *supra* note, 17, p. 111.

atsakyti, pagal kokias taisykles turėtų būti kompensuojama patirta žala (nuostoliai), pritaikius laikinas apsaugos priemones.

Pareigos pažeidimas yra laikomas pagrindiniu veiksnių teisėtumo ar neteisėtumo kriterijumi⁹³. Teisės doktrinoje taip pat nurodoma, jog „veiksnių teisėtumas ar neteisėtumas turi būti nustatomas analizuojant jų santykį ne su pasekmėmis, o su teise“⁹⁴. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog turi būti atskleista, kokio pobūdžio pareigą nustato CPK, taikant laikinas apsaugos priemones, bei analizuojama ar įstatyme nustatyta teisė draudžia ar atskirais atvejais leidžia padaryti žalą kito asmens turtui, t. y. šiuo atveju turi būti nustatyta ar subjektinė teisė prašyti taikyti laikinas apsaugos priemones tam tikra prasme apima ir teisę daryti žalą atsakovo turtui. Pažymėtina, jog teisės norma, kuri nustato tam tikrą subjekcinę teisę, paprastai nustato ir tos teisės realizavimo ribas, kurias peržengus asmens veika gali būti vertinama kaip neteisėta⁹⁵. CPK 144 str. 1 dalis, įtvirtinanti teisę prašyti taikyti laikinas apsaugos priemones, tiesiogiai neapibrėžia šios subjekcinės teisės ribų, todėl darytina išvada, kad ši riba yra kito asmens teisė. Įstatymas draudžia įgyvendinant savo teisę pažeisti kito asmens teisę arba realizuoti ją priešingai tos teisės prigimčiai ar visuomenės moralės principams⁹⁶. Manytina, kad ieškovo teisė prašyti taikyti laikinas apsaugos priemones negali pažeisti ir apriboti atsakovo teisių, jei ieškovas šia teise naudojasi nepagrįstai. Teismai nagrinėdami ginčus dėl nuostolių, padarytų taikant laikinas apsaugos priemones, atlyginimo išaiškino, jog „neteisėtais veiksmais, kaip civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, sąlyga pripažintinas asmens, prašiusio taikyti tokias priemones, bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, patvirtinamas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriuo jo reikalavimai pripažinti nepagrįstais ir atmesti“⁹⁷, teismai taip pat nurodo, kad „civilinės atsakomybės (dėl žalos, padarytos ieškovo prašymu pritaikius laikinas apsaugos priemones) prasme tai yra bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas kaip neteisėti ieškovo veiksmai. Asmuo, kuris dėl tokių neteisėtų ieškovo veiksnių patyrė žalą, turi teisę reikalauti nuostolių, kurie yra tokių veiksnių rezultatas (t. y. susiję su jais

⁹³ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 106.

⁹⁴ *Ibid.*, p. 102.

⁹⁵ *Ibid.*, p. 109.

⁹⁶ *Ibid.*, p. 109.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

priežastiniu ryšiu), atlyginimo“⁹⁸. Atsižvelgiant į šią teismų nuosekliai formuojamą praktiką, darytina išvada, jog teismai, aiškindami CPK 146 str. 2 dalies normą, vertina ją kaip teisės normą, nustatančią bendro pobūdžio pareigą elgtis taip, kad nebūtų padaroma žala atsakovui. Atlikus teismų praktikos analizę, matyti, jog Lietuvos Respublikos teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad ieškovo atlikti veiksmai (pateiktas nepagrįstas ieškinys ir jo pagrindu pateiktas prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones) laikomi neteisėtais, kurių neteisėtumą patvirtina atmestas ieškinys, akivaizdu ir tai, jog nėra priimtų teismo sprendimų, kuriuose ši žala būtų pripažįstama padaryta teisėtais veiksmais ir atlyginama ne pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės. Todėl manytina, kad tikslinga būtų pateikti CK 6.246 str. 3 dalyje teisės normos analizę ir teismų praktikos pavyzdžius taikant šią teisės normą, kad galėtume atsakyti į klausimą ar CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas specialusis deliktas galėtų patekti į CK 6.246 str. 3 dalyje įtvirtintą teisėtais veiksmais padarytos žalos atvejį.

CK 6.246 str. 3 dalyje nurodyta, kad „*teisėtais veiksmais padaryta žala turi būti atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais*“. Šios teisės normos komentare teigiama, kad išimtiniais atvejais įstatymas gali nustatyti visišką ar dalinį padarytos žalos kompensavimą net tada, kai žala (nuostoliai) padaromi teisėtais veiksmais⁹⁹. Kokie tie įstatyme įtvirtinti išimtiniai atvejai? Kokiu būdu jie formuluojami? Ar CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintą atvejį galime laikyti išimtinium? Apžvelgus teisinį reglamentavimą bei teisinę literatūrą¹⁰⁰ dėl teisėtais veiksmais padarytos žalos, galime išskirti kelias situacijas, kurios padeda atskleisti, kokiais atvejais kompensuojama teisėtais veiksmais padaryta žala, manytina, jog šias situacijas prasminga pateikti ir išanalizuoti nustatant ar CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas atvejais patenka į vieną iš jų.

Pirma situacija, kai kompensuojama žala, padaryta tenkinant visuomenės poreikius;

Antra situacija, kai kompensuojama žala, kurios padarymą įstatymas pateisina.

Pirmosios situacijos pavyzdys yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje, kuriame nurodyta, jog nuosavybė gali būti paaimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Ši norma detalizuojama CK 6.563 straipsnyje

⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-246/2014.

⁹⁹ Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 90, p. 337.

¹⁰⁰ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 78-84; Sagatys, G., Pakalniškis, P. *et al.*, *supra* note 60, p.993-997.

„Žemės nuomos sutarties nutraukimas paimant žemę visuomenės poreikiams“, CK 4.65 str. 6 dalyje, kuri nustato, kad istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turintis lobis yra paimamas pagal įstatymą visuomenės poreikiams. Laikytina, jog tokiu būdu žalos padarymas yra įteisintas nustatant tam tikras sąlygas. Akivaizdu, kad CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas atvejis negali būti vertinamas pagal šią situaciją, nes šia teisės norma nėra legalizuojamas žalos darymas taikant laikinąsias apsaugos priemones.

Antra situacija, kai veiksmai, sukėlę žalą vertintini kaip neteisėti, tačiau dėl tam tikrų priežasčių toks žalos padarymas yra pateisinamas. Pavyzdžiui, žalos padarymas esant būtinosios ginties, būtinojo reikalingumo situacijoms ir kt. Manytina, jog į išimtinių atvejų sąrašą, kai žalos padarymas yra pateisinamas, taip pat patenka CK 4.129 straipsnis „Dėl servituto nustatymo atsiradusių nuostolių atlyginimas“. Kaip pavyzdį galima pateikti vieną civilinę bylą, kurioje buvo nagrinėjamas ginčas dėl kompensacijos ir nuostolių, susijusių su kelio servituto nustatymu, priteisimo. Teisėjų kolegija nurodė, kad servituto nustatymas yra daikto savininko nuosavybės teisės suvaržymas, kuris yra nustatytas teisės aktais. Nepaisant to, kad servituto nustatymas yra teisėtas veiksmas, jis gali sukelti tarnaujančiojo daikto savininkui turtinių ir neturtinių netekimų, suvaržymų ar nepatogumų, kurie turi būti kompensuojami. Nuostolių atlyginimas vykdomas tokiomis sąlygomis, kokios yra nustatytos įstatyme, bet ne civilinės atsakomybės sąlygomis (CK 4.129 straipsnis). Todėl gali būti taikomos tik tos civilinę atsakomybę reglamentuojančios normos, kurios nustato teisingam žalos kompensavimui svarbias nuostatas. Visų pirma, tai yra nuostatos, reglamentuojančios žalą ir nuostolius bei priežastinį ryšį kaip sąsają tarp servituto nustatymo ir atsiradusios žalos ar nuostolių kaip jo nustatymo padarinių. Tuo tarpu nuostatos dėl neteisėtų veiksmų ir kaltės neturi būti taikomos.¹⁰¹ Manytina, jog CK 4.124 str. 1 dalis numatanti, kad „servitutą gali nustatyti įstatymai, sandoriai ir teismo sprendimas, o įstatymo nustatytais atvejais – administracinis aktas“, atskleidžia, jog servituto nustatymas aukščiau minėtais pagrindais yra teisėtas ir tik tuo atveju, jei servitutas būtų nustatomas nepagrįstai, neteisėti veiksmai galėtų būti kaip sąlyga sprendžiant klausimą dėl nuostolių atlyginimo. Tokia išvada darytina remiantis teisės doktrinoje pateikiama pozicija, kad „tas pats veiksmas vienais atvejais gali būti teisėtas, kitais – neteisėtas“¹⁰². CPK 144 str. 1 dalis nurodo, jog „teismas dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-69/2009. Teismų praktika. 2009, 31.

¹⁰² Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 103.

asmenu prašymu gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones“. Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą pavyzdį, darytina išvada, jog ieškovo veiksmai, pagrįstai teikiant prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, t. y. esant teisėtam pagrindui, kurio teisėtumą patvirtina teismo priimtas sprendimas tenkinti ieškinį, turėtų būti laikomi teisėtais ir nevertinami pagal deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas, o tuo atveju, kai ieškovas nepagrįstai teikia prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, o tokį nepagrįstumą patvirtina teismo priimtas sprendimas atmesti ieškinį, tai neteisėti veiksmai objektyviai gali būti sąlyga sprendžiant nuostolių priteisimo klausimą, kadangi tokio pobūdžio žalos padarymas nėra pateisinamas.

Atlikus išsamią analizę, matyti, jog Lietuvos Respublikos teismų pozicija šiuo klausimu atitinka ir užsienio valstybių formuojamą praktiką, kadangi ieškovo veiksmai prašant taikyti laikinąsias apsaugos priemones taip pat siejami su neteisėtumu¹⁰³. Pavyzdžiui Vokietijos teisė numato, jog pagrindas kilti deliktinei civilinei atsakomybei yra asmens atliktų veiksmų neteisėtumas¹⁰⁴.

Manytina, jog šioje dalyje taip pat reikėtų kelti klausimą ar atlyginami nuostoliai, patirti dėl teismo *ex officio* pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, jei taip, tai teismo ar ieškovo veiksmai turėtų būti vertinami teisėtumo ar neteisėtumo kriterijų atžvilgiu. Teismų praktikoje nurodoma, jog teismas atlieka viešojo intereso gynimo funkciją, kuri išplaukia iš įstatymo nuostatų. Šios teismo pareigos įgyvendinimas nepriklauso nuo kitų asmenų valios, t. y. nei nuo pinigų įmokėjimo į depozitinę sąskaitą, nei nuo banko garantijos pateikimo. Todėl nėra tenkinamas prašymas užtikrinti nuostolių, galinčių atsirasti dėl teismo iniciatyva taikytos laikinosios apsaugos priemonės, atlyginimą. Teismas pabrėžia, jog asmuo, kuriam teismo iniciatyva pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės padarė žalos, turės teisę pretenduoti į nuostolių atlyginimą, jei teismas pripažins, kad ieškovas nesąžiningai pateikė nepagrįstą ieškinį.¹⁰⁵ Remiantis šia teismo pozicija laikytina, kad reikalaujant nuostolių atlyginimo turi būti vertinami ieškovo veiksmai, o konkrečiau, reikėtų įrodyti, kad ieškovas teismui nesąžiningai pateikė nepagrįstą ieškinį, t. y. nustatyti neteisėtus veiksmus. Taigi, matyti, jog byloje dėl nuostolių atlyginimo tiek dėl teismo *ex officio* pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, tiek dėl ieškovo prašymų taikytų laikinųjų apsaugos priemonių turi būti

¹⁰³ The Supreme Court of Judicature Court of Appeal (civil division) on appeal from the High Court of Justice chancery division (patents court) *SmithKline Beecham plc v. Apotex Europe Limited* [2006] EWCA Civ 658

¹⁰⁴ Markesinis, B. S., Unberath H. *The German Law of Torts: a comparative treatise*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2002, p. 698.

¹⁰⁵ Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

nustatyti neteisėti veiksmai ir tokio pobūdžio nuostoliai nėra kompensuojami remiantis CK 6.246 str. 3 dalimi.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas specialusis deliktas nepatenka į CK 6.246 str. 3 dalyje nurodytą atsakomybės už teisėtais veiksmais padarytą žalą atvejį, kadangi ieškovas nepagrįstai pateikdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones pažeidžia įstatyme (CK 6.263 str. 1 dalis) įtvirtintą bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, o šis pažeidimas yra patvirtinamas teismo sprendimu – atmesti ieškinį.

3. CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO SĄLYGOS

Civilinė atsakomybė pasižymi dualistine prigimtimi ir yra skiriama į sutartinę civilinę atsakomybę (lot. *contractus*) ir deliktinę civilinę atsakomybę (lot. *delicta*)¹⁰⁶. Ši skirstymą nulėmė skirtingas prievolių atsiradimo pagrindas. Kadangi taikant laikinas apsaugos priemones paprastai yra laikinai suvaržomos atsakovo teisės, kuris dėl to gali patirti žalos, todėl laikytina, kad ieškovo iniciatyva kreipiantis dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir tokių priemonių taikymu teismo procesiniu sprendimu, kai atsakovo atžvilgiu padaroma žala, nesusijusi su sutartiniais santykiais, yra pagrindas atsirasti deliktinės civilinės atsakomybės teisiniams santykiams (CK 6.245 str. 1 dalis)¹⁰⁷.

Civilinė atsakomybė taikoma tiksliai apibrėžtomis sąlygomis. Paprastai nustatytos šios sąlygos reikalingos civilinei atsakomybei taikyti:¹⁰⁸:

- 1) neteisėti veiksmai (CK 6.246 straipsnis);
- 2) žala (nuostoliai) (CK 6.249 straipsnis);
- 3) priežastinis neteisėtų veiksmų ir žalos (nuostolių) ryšys (CK 6.247 straipsnis);
- 4) kaltė (CK 6.248 straipsnis).

Siekiant identifikuoti civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumus, būtina atskleisti kiekvienos iš civilinei atsakomybei kilti būtinų sąlygų ypatumus, jų įrodymo galimybes.

3.1. Neteisėti veiksmai kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį

Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog „deliktinę civilinę atsakomybę sukeltantys veiksmai arba neveikimas yra asmens elgesys tiek pažeidžiant bendruosius teisės principus,

¹⁰⁶ Ivanauskienė, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis. *Societal Innovations for Global Growth*. [interaktyvus] 2012. No. 1 (1) [žiūrėta 2014-11-03]. <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188619843/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

¹⁰⁸ Sagatys, G., Pakalniškis, P. *et al.*, *supra* note 60, p. 996.

draudžiančius daryti žalą kitiems, tiek ir neatitinkantys specialiųjų įstatymo reikalavimų ir todėl lemiantys žalą¹⁰⁹. CK 6.246 str. 1 dalyje nurodyta, jog „civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai“.

Išanalizavus teismų praktiką, darytina išvada, kad civilinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kyla dėl neteisėtų veiksmų. Civilinėse bylose nurodoma, jog „neteisėtais veiksmais, kaip civilinės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, sąlyga pripažintinas asmens, prašiusio taikyti tokias priemones, bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, patvirtinamas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, kuriuo jo reikalavimai pripažinti nepagrįstais ir atmesti“¹¹⁰. CPK 146 str. 2 dalyje taip pat nustatyta, kad „įsiteisėjus sprendimui, kuriuo ieškinys atmestas, atsakovas turi teisę reikalauti, kad ieškovas atlygintų nuostolius, kuriuos atsakovas patyrė dėl ieškovo prašymu taikytų laikinųjų apsaugos priemonių“. Atkreiptinas dėmesys, jog neteisėtumas nėra preziumuojamas, todėl jo egzistavimą privalo įrodyti pats ieškovas¹¹¹. Remiantis aukščiau išdėstyta teismų praktika, manytina, jog siekiant įrodyti, kad atsakovo veiksmai prašant taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo neteisėti, būtina įrodyti, *pirma*, kad buvo pažeista bendro pobūdžio pareiga elgtis atidžiai ir rūpestingai, *antra*, pateikti įsiteisėjusį teismo sprendimą, kuriuo atsakovo reikalavimai pripažinti nepagrįstais ir atmesti.

Civilinės atsakomybės (dėl žalos, padarytos ieškovo prašymu pritaikius laikinąsias apsaugos priemones) prasme tai yra bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas kaip neteisėti ieškovo veiksmai¹¹². CK 6.263 str. 1 dalyje nurodoma, jog „kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos“. Šioje teisės normoje įtvirtinta generalinio delikto doktrina, numatanti, jog bet koks žalos

¹⁰⁹ Ambrasienė, D., Baranauskas E., *et al.*, *supra* note 47, p. 183.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

¹¹¹ Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 90, p. 336.

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

padarymas laikytinas deliktu, jei žalą padaręs asmuo neįrodo esant tam tikrų aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima¹¹³. Kitaip tariant, pats žalos padarymo faktas leidžia vertinti žalą padariusio asmens veiksmus neteisėtais ir nėra privaloma neteisėtumą sieti su konkrečiu įstatymo ir (ar) teisės normos pažeidimu. Tokiu būdu teisės aktuose yra įtvirtinama bendro pobūdžio pareiga elgtis rūpestingai ir apdairiai. Jei ieškovas pateikdamas teismui ieškinį suvokia, kad jo reikalavimai yra nepagrįsti arba sąmoningai siekia atsakovą įtraukti į teisminį procesą, tokiu būdu suvaržant atsakovo teises (pateikiant prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones), ieškovo veiksmai vertinami kaip aukščiau minėtos teisės normos, nustatančios bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, pažeidimas, kadangi ieškovas teisę pateikti ieškinį teismui naudoja nesąžiningais tikslais, o tai patvirtinama teismo sprendimu atmesti ieškinį.

Pabrėžtina, jog užsienio valstybėse taip pat neteisėtais veiksmais pripažįstamas toks elgesys, kuris sukelia žalą. Pavyzdžiui, paminėtina Vokietijos civilinės teisės doktrina, pagal kurią objektyvus elgesio neteisėtumas pasireiškia pačiu žalos padarymo faktu¹¹⁴. Apžvelgus teismų praktiką, teisės doktriną, darytina išvada, kad atsakovas, kuris dėl neteisėtų ieškovo veiksmų, t. y. pažeidus pareigą nedaryti žalos, patyrė žalą, turi teisę reikalauti nuostolių, kurie yra tokių veiksmų rezultatas, atlyginimo. Ieškovas, teikdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, padaro žalą atsakovo turtui, kadangi patenkinus minėtą prašymą yra pritaikomos laikino pobūdžio priemonės, o dėl jų taikymo nuvertėja turtas, sutrikdoma ūkinė komercinė veikla, pasunkėja arba tampa visiškai neįmanomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ir pan. Tokią poziciją patvirtina ir teismų praktika, kurioje nustatyta, kad laikinosios apsaugos priemonės „paprastai yra susijusios su asmens teisių suvaržymais (CPK 145 straipsnis), o negalėdamas savo teisėmis naudotis visa apimtimi, toks asmuo gali patirti žalą“¹¹⁵. Taigi, jei žalos padarymo faktas yra konstatuojamas, laikytina, kad ieškovas teikdamas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones atliko neteisėtus veiksmus.

Kadangi, kaip jau buvo minėta anksčiau, įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuriuo asmuo, prašiusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ieškinys atmestas, patvirtina ieškovo bendro pobūdžio pareigos pažeidimą, manytina, jog prasminga būtų šią, CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintą sąlygą, apžvelgti detaliau.

¹¹³ Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 90, p. 366.

¹¹⁴ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 135.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2012.

Byla baigiama išnagrinėjant ją iš esmės ir priimant teismo sprendimą arba nepriimant sprendimo dėl ginčo esmės – nutraukti bylą (CPK 293 straipsnis), palikti ieškinį nenagrinėtu (CPK 296 straipsnis). Kyla klausimas, kokią reikšmę turi šių teismo sprendimo priėmimas teikiant savarankišką ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, atlyginimo? Kokias aplinkybes reikia įrodyti? Ir ar teismo priimti sprendimai turi prejudicinę galią?

Atlikus teismų praktikos analizę, akivaizdu, jog teismai ieškinio atmetimą sieja su ieškinio nepagrįstumu. Teismų praktikoje išaiškinta, jog „ieškinio atmetimas kaip nuostolių priteisimo sąlyga pagal CPK 147 straipsnio 3 dalį (pagal CPK aktualią redakciją CPK 146 str. 2 dalis – *aut. pastaba*) reiškia, kad ieškinys, nepriklausomai nuo to, ar pareikštas sąžiningai, buvo nepagrįstas. Išvadą apie ieškinio nepagrįstumą lemia teismo sprendimas jį atmesti. Ieškinio atmetimas taip pat lemia tai, kad su ieškinio pareiškimu tiesiogiai susijusių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas taip pat vertinamas kaip nepagrįstas“¹¹⁶. Kitoje analizuotoje civilinėje byloje teigiama, jog „ieškinio atmetimas yra būtina atsakovo patirtų nuostolių atlyginimo sąlyga, nes ieškovas, prieš pateikdamas ieškinį, reikšdamas prašymą taikyti laikinasias apsaugos priemones, suvokia, kad tokio prašymo tenkinimas dar nereiškia ieškinio pagrįstumo“¹¹⁷. Laikytina, jog ieškovas pateikęs nepagrįstą ieškinį elgiasi neteisėtai, todėl remiantis teisės principu iš teisės negali atsirasti teisė (lot. *ex injuria jus non oritur*,) prašymas taikyti laikinasias apsaugos priemones bei pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės vertinamos kaip neteisėtos.

Pažymėtina, jog praktikoje pasitaiko atvejų, kai nesant įsiteisėjusiam teismo sprendimui atmesti ieškinį, skolininkas teikia ieškinį dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo. Ieškovė L. V. kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą su ieškiniu atsakovei A. G. dėl nuostolių atlyginimo, prašydama priteisti iš atsakovės ieškovės naudai 300 000 Lt patirtiems nuostoliams atlyginti. Šiuos nuostolius ieškovė siejo su atsakovės A. G. prašymu kitoje tarp šalių vykstančioje civilinėje byloje pritaikytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Teismas, atsižvelgdamas į tai, pabrėžė, jog nesant įsiteisėjusio teismo sprendimo civilinėje byloje pagal ieškovės A. G. ieškinį apeliantei ir D. V., kurioje pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės apeliančės turto atžvilgiu, ir dėl kurių taikymo atsiradusią žalą (nuostolius) apeliančė prašo priteisti,

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2009.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013.

nėra galimybės nustatyti pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių pagrįstumo, o tuo pačiu ir išnagrinėti apeliantės ieškinį dėl nuostolių atlyginimo, todėl teismas nutartimi sustabdė civilinę bylą dėl nuostolių atlyginimo iki bus priimtas ir įsiteisės galutinis teismo sprendimas civilinėje byloje, kurioje yra pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės.¹¹⁸

Manytina, kad priėmus teismo sprendimą atmesti ieškinį, išaiškėja, jog iš tiesų nebuvo pagrindo prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nes pats ieškovo pateiktas reikalavimas yra nepagrįstas, t. y. ieškovas neturi subjektinės teisės teikti tam tikrą reikalavimą, o atsakovas neturi pareigos jį vykdyti. Todėl laikytina, kad ši įstatyme įtvirtinta sąlyga yra logiška ir pagrįsta. Teikiant savarankišką ieškinį dėl nuostolių atlyginimo, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, ir nurodžius teismo sprendimą, kuris patvirtina, kad ieškinio reikalavimas, kurio pagrindu buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės yra nepagrįstas, *per se* įrodo atsakovo neteisėtus veiksmus.

Atkreiptinas dėmesys, jog ir užsienio valstybių teisinis reglamentavimas, asmens, prašiusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, neteisėtus veiksmus sieja su atmestu ieškiniu, kuriuo pateikti reikalavimai pripažįstami nepagrįstais. Pavyzdžiui, Suomijos civilinėje teisėje teigiama, kad atsakovas turi teisę į nuostolių atlyginimą, jei galutiniu teismo sprendimu, dėl ieškinio esmės, paaiškėja (tiesiogiai ar netiesiogiai), kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas buvo neteisėtas¹¹⁹. Estijos CPK 162 str. 1 dalyje nurodyta, jog įsiteisėjus teismo sprendimui atmesti ieškinį, atsakovas įgyja teisę reikalauti ieškovo kompensuoti padarytą žalą, dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktikoje taip pat pabrėžiama, jog neteisėtumas nustatomas atsižvelgiant į galutinį priimtą teismo sprendimą dėl ginčo esmės¹²⁰.

Pažymėtina, kad byloje, kuri baigta neišnagrinėjus jos iš esmės, tačiau joje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, skolininkas taip pat gali patirti nuostolių. Tokiu atveju nuostolių

¹¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-526/2011.

¹¹⁹ Niemi-Kiesiläinen, Johanna: *Civil procedure in Finland*. Alphen an den Rijn: Kluwer Law International; Frederick, MD: Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers, 2010, p. 133. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-04].
<http://books.google.lt/books?id=77seQrfjfaYC&pg=PA133&lpg=PA133&dq=Supreme+Court+liability+for+the+harm+caused+by+unjustified+interim+measures&source=bl&ots=fLvUktVDOs&sig=pSarGhsi3D19bVgww2Go22ZHwxU&redir_esc=y#v=onepage&q=Supreme%20Court%20liability%20for%20the%20harm%20caused%20by%20unjustified%20interim%20measures&f=false>.

¹²⁰ United States Court of Appeals, Second Circuit. *Blumenthal v Merrill Lynch, Pierce, Fenner & Smith, Inc.*, 910 F.2d 1049 (2 nd Cir. 1990).

atlyginimas taip pat galimas, tik būtina nustatyti ar egzistavo aplinkybės, kurios, išnagrinėjus bylą iš esmės, būtų lėmusios ieškinio atmetimą.¹²¹ Vienoje civilinėje byloje dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones taikymo, atlyginimo buvo nagrinėjamas klausimas ar, kai byla nutraukiama reikalavusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones kreditoriaus prašymu, skolininkas turi teisę reikalauti nuostolių, atsiradusių taikant tokias priemones, atlyginimo, ar vis dėlto tokios teisės neįgyja. Šioje byloje buvo nustatyta, kad atsakovas 2004 m. spalio 15 d. pareiškė ieškinį dėl 395 261,68 Lt, t. y. tokios pat sumos, kurios 2004 m. birželio 25 d. pareiškimu reikalavo priteisti teismo įsakymu, nors 2004 m. liepos 21 d. iš ieškovo sąskaitos atsakovui jau buvo pervesta 200 000 Lt šiai skolai padengti. Kartu su ieškiniu dėl skolos priteisimo atsakovas taip pat prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, užtikrinant jo kaip kreditoriaus teises į sumą, kuri jau negalėjo būti reikalaujama, taigi suprato ir prisiėmė atsakomybę už tokį veikimą. Po dviejų mėnesių atsakovas atsisakė nuo ieškinio. Teismas, atsižvelgdamas į teismų nustatytas aplinkybes šioje byloje, konstatavo, kad ieškovas įrodė, jog atsakovas atsisakė ieškinio, nes nepagrįstai jį buvo pareiškęs ir todėl toks bylos nutraukimas prilygintinas tokioms pat pasekmėms kaip ir ieškinio atmetimas.¹²² Manytina, jog tokią teismų formuojamą praktiką lemia nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo instituto paskirtis - kompensuoti dėl kreditoriaus veiksmų, kurių pagrindumas nepatvirtintas teismo sprendimu, skolininko patirtus turtinius praradimus, t. y. visais atvejais, kai yra padaroma žala pritaikius laikinąsias apsaugos priemones ir kai ieškovo reikalavimo pagrindumas nėra patvirtinamas teismo, atsakovo veiksmai vertinti kaip neteisėti.

Pažymėtina, jog vis dėlto šiuo klausimu pastebimas tam tikras nenuoseklumas teismų praktikoje. Kaip pavyzdį galime pateikti civilinę bylą, kurioje nustatyta, jog Vilniaus apygardos teismo nagrinėjamojoje byloje atsakovė pateikė prašymą dėl ieškinio atsisakymo, kurį teismas patenkino nutartimi ir bylą nutraukė. Tiek pirmos instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos padarė išvadą, kad atsakovės prašymu palikus ieškinį nenagrinėtu, byla laikytina išspręsta ieškovės naudai¹²³. Teismai nevertino ar egzistavo aplinkybės, kurios, išnagrinėjus bylą iš esmės, būtų lėmusios ieškinio atmetimą, todėl manytina, kad vienos iš būtinų civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos neteisėti veiksmai buvo netinkamai išnagrinėti.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

¹²² *Ibid.*

¹²³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1162/2013.

Reikšminga ir kita civilinė byla, padedanti atskleisti įsiteisėjusio teismo sprendimo – atmesti ieškinį, reikšmę bylai dėl nuostolių atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo civilinę bylą, kurioje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, ieškinį pripažino pagrįstu ir tenkino, tačiau atsakovui pateikus apeliacinį skundą, ieškovas Lietuvos apeliaciniam teismui pateikė pareiškimą dėl ieškinio atsisakymo. Atsižvelgdamas į tai, atsakovas pateikė savarankišką ieškinį dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo. Pirmos instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas pirmos instancijos teismo sprendimą paliko galioti. Teismai nurodė, jog nagrinėjamoje byloje svarbu ar įsiteisėjusiu teismo sprendimu ieškiny yra atmestas, pripažinus jį nepagrįstu. Šioje byloje buvo nustatyta, kad šalys suderino taikią teismo ginčo baigtį, tačiau atsakovo UAB „Vidarta“ vadovui nesutikus pasirašyti taikos sutartį, ieškovas V. J. pasirašė atsakovo advokatų parengtus ieškinio atsisakymo pareiškimą. Atsižvelgdami į tai, teismai padarė išvadą, kad po palankaus pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo V. J. ieškinio atsisakė ne dėl pareikštų reikalavimų nepagrįstumo, o dėl to, kad bylos šalys suderino ir tam tikru būdu įformino taikų ginčo išsprendimą. Todėl teismai sprendė, kad nėra pagrindo padaryti išvadą, jog, priėmus V. J. ieškinio atsisakymą, ieškiny pripažintas nepagrįstu ir dėl to atmestas, kad ieškovas V. J., pareiškęs prašymą areštuoti ginčo žemės sklypą, pažeidė bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai ir todėl yra atsakingas už UAB „Vidarta“ patirtą žalą. Kasacinis teismas išaiškino, jog „konstatavus faktiškai taikų ginčo išsprendimą, procesinis bylos nutraukimo pagrindas nagrinėjamoje byloje yra nereikšmingas. Tačiau būtent bylos aplinkybės, patvirtinančios faktinį taikų ginčo sprendimą, yra reikšmingos sprendžiant dėl ieškovo reikalavimų pagrįstumo, nes laikytina, kad šalys, darydamos tarpusavio nuolaidų dėl ginčo dalyko, iš dalies pripažįsta priešingos šalies pozicijos pagrįstumą, jei nėra duomenų, kad nuolaidos daromos dėl kitų motyvų“.¹²⁴ Taigi, darytina išvada, kad nepaisant to, koks yra procesinis bylos nutraukimo pagrindas, ieškovas turi įrodyti, aplinkybes, pagrindžiančias atsakovo reikalavimų nepagrįstumą, t. y. įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus (CPK 178 straipsnis).

Panaši pozicija pateikiama ir užsienio valstybių teisėje. Pavyzdžiui, Latvijos civilinio proceso kodekso¹²⁵ 250¹⁵ straipsnyje nurodoma, kad atsakovas turi teisę reikalauti atlyginti

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2012.

¹²⁵ Latvijos Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-03]. <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lv/lv011en.pdf>>.

nuostolius, padarytus pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, jei laikinosios apsaugos priemonės buvo atšauktos esant CPK 250¹²⁶ straipsnio nurodytoms aplinkybėms, jei pateiktas ieškinys buvo atmestas, paliktas nenagrinėtu arba teismo procesas buvo nutrauktas remiantis CPK 223 str. 2 ir 4 punktuose nurodytais atvejais, t. y. kai ieškinys pateiktas tokios teisės neturinčio asmens ir kai ieškovas atsiima ieškinį. Kitose užsienio valstybėse, pavyzdžiui Jungtinėse Amerikos Valstijose, Suomijoje nuostolių atlyginimas siejamas su asmens, prašiusio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, neteisėtais veiksmais, kuriuos patvirtina galutinis teismo sprendimas dėl ginčo esmės. Todėl manytina, kad bylos neišnagrinėjus iš esmės ir teismo sprendimu nepatvirtinus, kad ieškovas neturėjo teisės reikalauti taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir jo pateiktas reikalavimas yra nepagrįstas, nuostolių atlyginimas dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių yra negalimas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad atsakovo neteisėti veiksmai suprantami kaip bendro pobūdžio pareigos nedaryti kitam žalos pažeidimas, kurį patvirtina įsiteisėjęs teismo sprendimas atmesti ieškinį. Lietuvoje laikomasi pozicijos, jog nesant įsiteisėjusio teismo sprendimo atmesti ieškinį (skundą), reikia nustatyti, ar egzistavo aplinkybės, kurios, išnagrinėjus bylą iš esmės, būtų lėmusios ieškinio (skundo) atmetimą. Tik įrodžius visas šias aplinkybes galima teigti, kad yra viena iš civilinei atsakomybei dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kilti būtinų sąlygų – neteisėti veiksmai. Įvertinus užsienio teismų praktiką ir teisinį reglamentavimą matyti, kad Lietuva pasirinko platesnį neteisėtų veiksmų įrodinėjimo būdą, t. y. net neišnagrinėjus bylos iš esmės, atsakovui yra suteikiama teisė reikalauti nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo įrodžius aplinkybes, kurioms esant išnagrinėjus bylą iš esmės, teismui būtų pagrindas ieškinį atmesti.

Teismai nagrinėdami bylas dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo nurodo, jog įsiteisėjęs teismo sprendimas atmesti ieškinį turi prejudicinę galią nagrinėjant ieškinį dėl skolininko patirtų nuostolių atlyginimo¹²⁶, tuo tarpu „nutartis nutraukti bylą, priešingai nei sprendimas atmesti ieškinį, neturi prejudicijos“¹²⁷. CPK 279 str. 4 dalyje nurodyta, kad „*sprendimui, nutarčiai ar įsakymui įsiteisėjus, šalys ir kiti dalyvavę byloje asmenys, taip pat jų*

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

¹²⁷ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384-555/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santykius, tačiau tai netrukdo suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą dėl pažeistos ar ginčijamos teisės arba įstatymų saugomo intereso gynimo, jeigu toks ginčas įsiteisėjusiu teismo sprendimu nėra išnagrinėtas ir išspręstas“. Taigi, teismo sprendimo prejudicinė galia reiškia, kad teismo sprendimas gali būti naudojamas kaip reikalavimo pagrindas ir kitoje byloje, tai teisės doktrinoje įvardijama kaip pozityvusis *res judicata* principo taikymo efektas.¹²⁸ Pozityviojo principo efekto išraiška taip pat įtvirtinta ir CPK 182 str. 2 punkte, kuriame nurodyta, kad „*nereikia įrodinėti aplinkybių nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teises pasekmes ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (prejudiciniai faktai)*“. Kita vertus, ši taisyklė nedraudžia šaliai, kuri remiasi preziumuojamais faktais, pateikti įrodymų, patvirtinančių preziumuojamų faktų egzistavimą.¹²⁹

Vokietijos civilinėje teisėje laikomasi tokios pat pozicijos, jog nagrinėjant skolininko reikalavimą atlyginti nuostolius, teisėjas turi atsižvelgti į laikinos teisinės apsaugos taikymo bei pagrindinės bylos procesuose priimtus sprendimus, t. y. pagrindinėje byloje priimtas ir įsiteisėjęs sprendimas teisėjui, sprendžiančiam nuostolių atlyginimo klausimą, turi prejudicinę galią, taigi pastarasis teisėjas negali priimti pirmajam prieštaraujančio sprendimo, todėl ir šalių pateiktus įrodymus siekiant paneigti pirmuoju sprendimu nustatytus faktus, neturėtų būti atsižvelgta¹³⁰. Vokietijos teisės doktrinoje pažymima, kad dėl laikinos teisinės apsaugos procese priimto sprendimo, suminiame procese priimtas sprendimas teisėjui, nagrinėjančiam bylą dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, neturi prejudicinės galios. Nurodoma, jog suminio apsaugos ir nuostolių atlyginimo procesų dalykai nėra identiški, kadangi pirmajame kalbama apie reikalavimo teisės laikinos apsaugos poreikį, o antrame sprendžiamas klausimas dėl pačios reikalavimo teisės egzistavimo ir su tuo susijusio nuostolių atlyginimo klausimas. Tokia pozicija argumentuojama tuo, jog suminiame procese priimto sprendimo prejudicialumas būtų nesuderinamas su mažesniu įrodinėjimo mastu (pakanka aplinkybės buvimą ar nebuvimą pateikti kaip tikėtiną) ir padidėjusios klaidos tikimybe (paprastai laikinoji teisinė apsauga skiriama

¹²⁸ Mikelėnas, V. *Civilinis procesas. II dalis*. – Vilnius: Justitia, 1997, p. 129-131.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51; „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. Teismų praktika. 2004, 22.

¹³⁰ Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.

neišklausius kitos šalies – skolininko), taip pat nutartis ar sprendimas dėl arešto ar laikinieji potvarkiai neturi prejudicinės galios pagrindinės bylos teisėjui, todėl manytina, kad neturėtų jie būti privalomi ir teisėjui, nagrinėjančiam nuostolių atlyginimo bylą.¹³¹

Apžvelgus Lietuvos ir Vokietijos teisės doktrinoje pateikiamus išaiškinimus dėl priimtų teismų sprendimų prejudicinės galios teikiant ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, atlyginimo, matyti, kad šiuo klausimu abiejų valstybių praktika panaši, kadangi Lietuvos teisės doktrinoje bei teismų praktikoje taip pat nurodoma, jog atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių pobūdį, pritaikytos „laikinosios apsaugos priemonės neturi nei *res judicata*, nei prejudicinės galios, išnykus būtinumui taikyti laikinasias apsaugos priemones ar kitaip pasikeitus aplinkybėms, jas bet kada gali panaikinti tiek aukštesnės instancijos teismas, kurio žinioje yra byla, tiek ir pats jas pritaikęs teismas“¹³², taigi laikytina, jog nutartis, kuria yra nutarta taikyti laikinasias apsaugos priemones, neturi prejudicinės galios nagrinėjant ieškinį dėl nuostolių atlyginimo pritaikius laikinasias apsaugos priemones.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Lietuvos teismų praktika skolininkui, kuriam kreditoriaus prašymu pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, suteikiamos platesnės teisės įrodinėti ieškovo neteisėtus veiksmus, nei kitose užsienio valstybėse.

3.2. Žala kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 142 straipsnio 2 dalį

Teisės doktrinoje teigiama, jog „žala yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga, kai civilinė atsakomybė pasireiškia nuostolių atlyginimu“¹³³. Pažymėtina, kad ieškinio, kurio pagrindu buvo pritaikytos laikinųjų apsaugos priemonės, atmetimas *per se* nereiškia, jog atsakovui (pradinėje byloje) yra padaryta žala, todėl ieškovas teikdamas savarankišką ieškinį dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinasias apsaugos priemones, privalo įrodyti, jog patyrė žalą (nuostolius). Teismas nagrinėdamas ginčą dėl nuostolių, kurių susidarymas grindžiamas dėl kitoje išnagrinėtoje civilinėje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu atmesto ieškinio ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ieškovo

¹³¹ Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.

¹³² Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.

¹³³ Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 90, p. 342.

turtui, atlyginimo, nurodė, jog asmeniui suteiktos teisės kreiptis į teismą su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones įgyvendinimas gali sukelti nenaudingų materialinių padarinių kitam ginčo santykio dalyviui, visi šie padariniai gali būti įvertinti kaip žala (nuostoliai).¹³⁴ Tiek teisės doktrinoje, tiek teisiniame reglamentavime nustatoma, kad pinigine žalos išraiška yra nuostoliai. Europos mokslininkų deliktų teisės grupės (angl. – *European Group on Tort Law*) parengtose Europos deliktų teisės principų¹³⁵ 10:101 straipsnyje nurodyta, jog nuostoliai yra pinigine suma, skirta kompensuoti nukentėjusiajam patirtą žalą tiek, kiek tai gali padaryti pinigai ir grąžinti į tokią padėtį, kokia būtų buvusi, jei pažeidimas nebūtų padarytas. Šis tikslas atsiskleidžia ir Lietuvos Respublikos CK.

CK 6.249 str. 1 dalyje nustatyta, kad „žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, jo turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų“. Šioje teisės normoje yra įtvirtinta tradicinė turtinės žalos samprata, kuri apima jau romėnų teisėje žinotas dvi žalos rūšis: *damnum emergens* (turto sumažėjimas) ir *lucrum cessans* (negautas pelnas)¹³⁶. Remiantis teisiniu reglamentavimu bei teisės doktrina, laikytina, jog „žala - ne tik turto, kurį nukentėjusysis žalos padarymo metu faktiškai turėjo, sumažėjimas, bet ir turto, kurį nukentėjusysis galėjo gauti ateityje, jeigu nebūtų teisės pažeidimo (t. y. negautas nukentėjusiojo pelnas)“¹³⁷. Aukščiau minėto straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad civilinė atsakomybė gali būti taikoma ir už būsimą žalą, kurios dydį (nuostolius) teismas gali įvertinti remdamasis realia žalos atsiradimo tikimybe.

Pažymėtina, jog civilinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taip pat gali būti taikoma ir už būsimą žalą. Kitaip tariant, galima kreiptis į teismą ir reikalauti, kad būtų atlyginami nuostoliai dar jiems realiai neatsiradus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog „kai žalos padarymo faktas yra akivaizdus arba lengvai įrodomas, o nuostoliams tiksliai apskaičiuoti gali prireikti daug laiko, taip pat jų gali atsirasti ateityje, ir šiais atvejais pagal CK 6.249 straipsnio 3 dalį

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

¹³⁵ European Group on Tort Law. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. – Wien: Springer-Verlag, 2005.

¹³⁶ M. Kaser. *Das romische Privatrecht*. 2 Aufl. Munchen: C. H. Beck, 1971. P. 501. (Cituota iš: Mizaras, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Vilnius: Justitia, 2007, p. 71).

¹³⁷ Mizaras, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Vilnius: Justitia, 2007, p. 71.

teismas gali įvertinti būsimą žalą, remdamasis realia jos atsiradimo tikimybe ir kaip žalos atlyginimą priteisti konkrečią pinigų sumą¹³⁸. Teismų praktikoje pripažįstama, kad skolininkui priteisiamos išlaidos, kurias jis patirs ateityje (būsimą žalą), dėl to, kad pritaikius laikinasias apsaugos priemones, jo teisės buvo apribotos. Vienoje civilinėje byloje ieškovas prašė priteisti būsimą žalą, dėl to, kad atsakovo prašymu buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės ir tai lėmė, kad ieškovas negalėjo atlikti jam priklausančio turto (buto su palėpe) rekonstrukcijos, o rekonstrukcijos darbai laikinųjų apsaugos priemonių taikymo metu pabrango¹³⁹. Kasacinis teismas nagrinėdamas šią bylą, išaiškino, kad „kai dėl atsakingo už žalą asmens padaryto delikto žala dar nėra patirta nukentėjusio asmens, gali būti atlyginama tik tokia žala, kuri nukentėjusiojo yra įrodyta kaip tikrai atsirianti ateityje ir jos atsiradimas yra neišvengiamas“¹⁴⁰, taigi šiuo atveju remiantis CK 6.249 str. 3 dalimi, ieškovas turi pareigą įrodyti, kad kainų skirtumas neišvengiamai egzistuos, kai atsakovas patirs išlaidas darbams¹⁴¹. Darytina išvada, kad žala šios civilinės atsakomybės atveju gali pasireikšti ir kaip realiai turėtos išlaidos, ir kaip būsimos išlaidos, tačiau pastaruoju atveju civilinė atsakomybė gali kilti tik tada, kai ieškovas pateikia įrodymus, kurie patvirtintų, kad tokia žala neišvengiamai atsiras ateityje.

Teismai nagrinėdami civilines bylas dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atlyginimo pabrėžė, jog turi būti visiškai kompensuoti nukentėjusiajam dėl padaryto delikto atsiradę nuostoliai¹⁴², tokiu būdu patvirtino, kad ir šio delikto atveju turi būti taikomas visiško nuostolių atlyginimo principas (lot. *restitutio in integrum*), t. y. civilinė deliktinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nėra laikoma visiško nuostolių atlyginimo principo taikymo išimtimi. Minėtas principas taikomas remiantis CK 6.251 str. 1 dalimi, CK 6.263 str. 2 dalimi. Pastarojoje, deliktinius santykius reglamentuojančioje normoje nustatyta, kad žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo. Teisės doktrinoje, atskleidžiant visiško nuostolių atlyginimo principo turinį, teigiama, jog nukentėjusysis neturi atsидurti nei geresnėje, nei blogesnėje padėtyje, kuri buvo iki jo

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2012.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² *Ibid.*

teisių pažeidimo¹⁴³ Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad ieškovas, pažeidęs bendro pobūdžio pareigą nedaryti žalos atsakovui, turi pareigą visiškai kompensuoti atsakovo patirtus nuostolius dėl ieškovo neteisėtų veiksmų, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones. Tokia pareiga įtvirtinta ir CPK 146 str. 2 dalyje, kuri nustato civilinę atsakomybę dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, skirtą grąžinti atsakovą į padėtį, buvusią iki nepagrįsto laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo, t. y. iki delikto padarymo. Laikytina, kad tokia CPK 146 str. 2 dalyje ieškovui įtvirtinta pareiga nepažeidžia teisės kreiptis į teismą. Pagrindžiant šią poziciją taikytina Europos Žmogaus Teisių Teismo byla¹⁴⁴, kurioje buvo nagrinėjamas klausimas ar byla pralaimėjusi šalis turi pareigą padengti kitos šalies patirtus nuostolius. Šioje byloje teismas nustatė, kad reikalavimas pralaimėjusiai šaliai atlyginti kitos šalies patirtas proceso išlaidas, proporcingas sėkmei procese ir priklausančias nuo ieškinio vertės, gali būti vertinamas kaip teisės kreiptis į teismą suvaržymu, tačiau toks ribojimas nelaikytinas *per se* nesuderinamu su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 dalimi¹⁴⁵, todėl tokio pobūdžio nuostoliai gali būti atlyginami, o ieškovas įrodinėdamas žalos dydį gali remtis visais įstatymo reikalavimus atitinkančiais įrodymais¹⁴⁶.

3.2.1. Tiesioginiai ir netiesioginiai nuostoliai, atlygintini pagal CPK 142 straipsnio 2 dalį

Teisinėje literatūroje yra pateikiamas žalos (nuostolių) skirstymas į rūšis. Pagal neteisėto veikimo ir žalos santykį yra išskiriama tiesioginė ir netiesioginė žala (nuostoliai). Būtent šis skirstymas dažniausiai atsispindi ir teismų praktikoje. Siekiant atskirti, kuri žala yra tiesioginė, o kuri ne, būtina nustatyti ar žalos atsiradimą tiesiogiai nulėmė neteisėti veiksmai ar ji atsirado tik kaip papildomas rezultatas¹⁴⁷. Šis žalos ir nuostolių skirstymas yra reikšmingas ne vien tik teorijai, bet ir praktikoje nustatant atlygintinos žalos ir nuostolių dydį¹⁴⁸.

¹⁴³ Norkūnas, A.; Selelionytė-Drukteinienė, S., *supra* note 91, p. 43.

¹⁴⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Klauz v. Croatia*, case No. 28963/10, 44 § 2, ECHR 2013.

¹⁴⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2009.

¹⁴⁷ Ambrasienė, D., Baranauskas, E., *et al.*, *supra* note 47, p.192.

¹⁴⁸ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 145.

Atkreiptinas dėmesys, jog CPK 146 str. 2 dalyje *expressis verbis* nėra nurodoma, kad civilinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikoma patyrus tik tiesioginius nuostolius. Siekiant atsakyti į klausimą ar civilinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra galima, kai yra patiriama tik tiesioginė žala, ar galimas nuostolių atlyginimas ir nustačius netiesioginę žalą, būtina detaliau atskleisti šių žalų sampratas.

Netiesioginė žala (nuostoliai) teisės doktrinoje apibrėžiama kaip dėl neteisėtų veiksmų patiriamos išlaidos arba turto sumažėjimas, atsirandantis kaip padarytos žalos papildomas rezultatas.¹⁴⁹

Tiesioginė žala (nuostoliai) yra tiesiogiai nulemtos dėl neteisėtų veiksmų kilusios pasekmės bei būtinos išlaidos nuostoliui pašalinti. Tokiems nuostoliams priklauso išlaidos, kurias turėjo žalą patyręs asmuo, atkurdamas savo pažeistą teisę, prarastą arba sugadintą turtą¹⁵⁰.

Pastebėtina, kad tiesioginiai nuostoliai (žala) yra aiškiai apibrėžti įstatyme (CK 6.249 str. 1 dalis), todėl didesnių diskusijų dėl jų nekyla. Minėtoje teisės normoje nėra įvardijama netiesioginė žala ir nepateikiama jos samprata, nurodyta tik, kad žala taip pat gali pasireikšti negautomis pajamomis. Tiesa, panašus reglamentavimas nustatytas ir Prancūzijoje (CK 1149)¹⁵¹, remiantis šiuo straipsniu yra atlyginami ne tik *damnum emergens* (turto sumažėjimas), bet ir *lucrum cessans* (negautas pelnas)¹⁵² bei Vokietijoje (CK 252)¹⁵³, t. y. neįvardijant, kad negautos pajamos yra netiesioginiai nuostoliai, tiesiog šiose teisės normose yra pateikiama negautų pajamų samprata. Taigi, kyla klausimas, ar negautas pajamas galime priskirti netiesioginiams nuostoliams ar vis dėlto jos tam tikrais atvejais gali būti vertinamos ir kaip tiesioginė žala, ir kaip netiesioginė žala. Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje negautos pajamos yra priskiriamos netiesioginei žalai, nurodant, kad „netiesioginė žala yra praradimai, atsirandantys dėl padarytos žalos pagrindiniam objektui, kuris yra naudojamas pelnui gauti (negautas pelnas)“¹⁵⁴. Tačiau nepaisant aukščiau minėtos pozicijos, sutinkama ir kita nuomonė. Prof. dr. Vytautas Mizaras teigia, jog negautas pelnas nebūtinai yra netiesioginiai nuostoliai, tai gali būti ir pirminio neteisėto veiksmo pasekmė ir su

¹⁴⁹ Ambrasienė, D., Baranauskas E., *et al.*, *supra* note 47 p.192.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ Prancūzijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus] [Žiūrėta 2014-09-01]. <<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>.

¹⁵² Magnus, U. *Unification of Tort Law: Damages (Principles of European Tort Law, Volume 5)*. Springer, Wien/New York, 2001, p. 79.

¹⁵³ Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus] [Žiūrėta 2014-09-01] <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>.

¹⁵⁴ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 66.

netiesioginiais nuostoliais tai gali neturėti nieko bendro¹⁵⁵. Atsižvelgiant į šias dvi pozicijas, manytina, jog laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aspektu netiesioginiai nuostoliai, kaip jie yra suprantami pagal doktriną, t. y. papildoma žalos pasekmė, kyla retai, kadangi pritaikius laikinąsias apsaugos priemones turtas nėra sugadinamas ar sunaikinamas, jis yra „iššaldomas“, todėl negautas pajamas galime vertinti tik kaip pirminę žalą.

Pagal Vokietijos CPK 945 straipsnį atlyginami „tik tie nuostoliai, kuriuos skolininkui sukėlė arešto ar kitos laikinuoju potvarkiu paskirtos priemonės vykdymas (o ne pats tų priemonių paskyrimas ar vėliau – jo apskundimas)“¹⁵⁶. Vokietijos teisės doktrinoje pažymima, kad pakanka to, jog tos priemonės buvo pradėtos vykdyti, t. y. galutinis rezultatas nėra reikalaujamas¹⁵⁷. Skolininkas taip pat turi teisę reikalauti atlyginti ir tuos nuostolius, kurie kilo siekiant sustabdyti laikiną teisinę apsaugos priemonių vykdymo procesą. Tačiau nėra atlyginami nuostoliai, atsiradę dėl arešto ar kitos apsaugos priemonės nustatymo, šie nuostoliai yra atlyginami vadovaujantis bendrais deliktinės atsakomybės pagrindais,¹⁵⁸ vadinasi, atlyginant tiek tiesioginius nuostolius, tiek negautas pajamas¹⁵⁹.

Suomijoje laikomasi pozicijos, jog ieškovas, pateikęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra atsakingas už bet kokią žalą ir nuostolius¹⁶⁰, konkrečiai nenustatant, kad atsakomybė kyla tik esant vienai iš žalos (nuostolių) rūšių. Atsakomybė apima visas išlaidas, kurias patyrė kita šalis, įskaitant ir negautą pelną.

Šveicarijos CPK¹⁶¹ 264 str. 2 dalyje, nustatyta, kad ieškovas yra atsakingas už bet kokius nuostolius ar žalą, padarytą dėl nepagrįstų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

¹⁵⁵ Mizaras, V. Žalos sampratos koncepciniai klausimai. VU konferencijos „*Privatinės teisės tyrimai*“ medžiaga. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25]. <<http://www.youtube.com/watch?v=DyLa-YbDBrs>> [žiūrėti nuo 19:50 min.].

¹⁵⁶ Pelenis, D., *supra* note 13, p. 107-114.

¹⁵⁷ Brox H., Walker W.-D. *Zwangsvollstreckungstecht.* 6., vollig neubearb. U. Erw. Aufl. Koln Berlin Bonn, Munchen: Heymanns, 1999. S. p. 864. (Cituota iš: Pelenis, D. Skolininko teisių gynyba laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 107-114.)

¹⁵⁸ Pelenis, D., *op. cit.*, p. 107-114.

¹⁵⁹ International Court of Justice. Pleadings, oral arguments, documents. Case concerning passage through the great bel (Finland v. Denmark) [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11].

<http://books.google.lt/books?id=FD6oi9WfDp8C&pg=PA169&lpg=PA169&dq=damage+caused+injunction+measures&source=bl&ots=mmKW3hLIUU&sig=2_MrMPclvBXkTyf_an2Z6fiR0Mk&hl=lt&sa=X&ei=EspgVI-YK8rvaJ6igbgF&redir_esc=y#v=onepage&q=damage%20caused%20injunction%20measures&f=false>.

¹⁶⁰ Niemi-Kiesiläinen, Johanna, *supra* note 121, p. 133.

¹⁶¹ Šveicarijos Konfederacijos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25] <www.admin.ch/ch/e/rs/2/272.en.pdf>.

Jungtinių Amerikos Valstijų civilinėje teisėje taip pat pripažįstama, kad ieškovas privalo atlyginti visus nuostolius, padarytus taikant laikinasias apsaugos priemones, įskaitant ir negautas pajamas¹⁶².

Išanalizavus Jungtinės Karalystės teismų praktiką dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąją apsaugos priemonę turto areštą (angl. *freezing order*), matyti, kad ieškovui gali būti kompensuojamos ir negautos pajamos (angl. *loss of profits*)¹⁶³.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, jog nepaisant egzistuojančių prieštarų nuomonių priskiriant negautą pelną prie netiesioginių nuostolių, taikant CPK 146 str. 2 dalį nuostolių sąvoka turėtų būti suprantama pagal CK 6.249 str. 1 dalį, t. y. atlyginant tiesioginius nuostolius (realius), negautas pajamas, kadangi civilinė atsakomybė taikant laikinasias apsaugos priemones pasižymi tam tikrais ypatumais. Atkreiptinas dėmesys, jog jei ieškovo prašymu yra pritaikomos laikino pobūdžio priemonės, kurių taikymas gali užsitęsti ilgą laiko tarpą, natūralu, kad atsakovas gali patirti žalą, kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tiesioginį padarinį bei žalą kuri atsiranda kaip papildomas neteisėtų veiksmų rezultatas, todėl civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priteisiami nuostoliai turėtų būti suprantami pagal CK 6.249 str. 1 dalyje pateiktą žalos sampratą (priteisiant ir negautas pajamas) netaikant šiam specialiam deliktui jokių išimčių. Manytina, jog tokią išvadą lemia tai, kad ieškovo neteisėti veiksmai teikiant prašymą taikyti laikinasias apsaugos priemones ir dėl šių priemonių taikymo kilusios žalos atsiradimo momentas dažnai nesutampa.

Aukščiau minėtos pozicijos laikomasi ir Lietuvos teismų praktikoje. Siekiant didesnio aiškumo, manytina, kad vertėtų pateikti kelis pavyzdžius, kada teismų praktikoje pripažįstama, jog pritaikius laikinasias apsaugos priemones buvo patirti tiesioginiai, kada netiesioginiai nuostoliai.

Vienoje civilinėje byloje teismas pripažino, jog „ieškovės išlaidos už UAB „City service“ atliktus darbus – spynų gręžimą, spynų užkabinimą, durų spynų pakeitimą, durų kampų prisukimą atsirado kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tiesioginis padarinys (tiesioginiai nuostoliai), kadangi minėtų veiksmų ieškovė buvo priversta imtis tam, kad galėtų patekti į pastatą bei vykdyti jai

¹⁶² Remedies for Wrongfully-Issued Preliminary Injunctions: The Case for Disgorgement of Profits. Seattle University Law Review. [Vol.32:903], p. 903-941.

<http://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1953&context=sulr>.

¹⁶³ The Court of Appeal (Civil division) on appeal from chancery division, London 23th May, 2014, case No. [2014] EWCA Civ 711.

priklausančio turto priežiūrą¹⁶⁴. Toje pačioje byloje apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad išlaidos, susijusios su antstolio paslaugų apmokėjimu, yra patirtos dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo, kadangi atsakovas turėjo pagrindą ir teisę kreiptis į antstolį dėl faktinių aplinkybių konstatavimo, siekdamas užtikrinti tinkamą UAB „City service“ atliktų darbų užfiksavimą. Teismas pabrėžė, kad šias išlaidas nulėmė veiksmai susiję su pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių vykdymu.¹⁶⁵

Kaip buvo minėta anksčiau, teismų praktika negautas pajamas priskiria netiesioginiams nuostoliams, todėl autorė kaip netiesioginių nuostolių pavyzdį pateiks civilinę bylą, kurioje buvo nagrinėjamas klausimas dėl nuostolių atlyginimo negautų pajamų forma. Šioje civilinėje byloje ieškovas reikalavo „priteisti iš atsakovo nuostolių, kurie susidarė dėl to, kad dėl atsakovo veiksmų neparengus žemės sklypo detaliojo plano, ieškovas nenugriovė ir nepastatė naujų pastatų ir negalėjo jų nuomoti, atlyginimą už laikotarpį nuo 2005 m. spalio 1 d. (kada turėjo būti sudaryta pagrindinė nuomos sutartis ir patalpos perduotos nuomininkui) iki 2006 m. lapkričio 15 d. (ieškinio pareiškimo dienos)“¹⁶⁶. Taigi ieškovas nuostolius negautų pajamų forma įrodinėjo sudaryta preliminarią sutartimi. Teismas, įvertinęs situaciją pabrėžė, jog „pagrindinė nuomos sutartis, pagal kurią ieškovas būtų gavęs pajamų, nebuvo sudaryta dėl to, kad ieškovas laiku neparengė žemės sklypo detaliojo plano, tačiau ieškovo atžvilgiu taikytos laikinosios apsaugos priemonės neribojo jo teisių rengti šį planą, todėl ieškovo byloje įrodinėjami nuostoliai (negautos pajamos) negali būti laikomi tiesiogine laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pasekme, priešingai, ieškovas turėjo galimybę, bet nesiėmė jokių veiksmų, kad sumažintų nuostolius ar jų išvengtų“.¹⁶⁷ Manytina, kad šios kategorijos bylose negautos pajamos turėtų būti laikomos tos pajamos, kurias ieškovas būtų gavęs, jeigu nebūtų taikytos laikinosios apsaugos priemonės. Tačiau, išanalizavus teismų praktiką, matyti, jog negautos pajamos dažniausiai nepriteisiamos. Vienoje civilinėje byloje ieškovas prašė priteisti negautas palūkanas, kurios susidarė dėl jo sąskaitoje buvusių ir areštuotų 112 400,13 litų. Teismas įvertinęs situaciją pabrėžė, jog pagrindas skaičiuoti negautas pajamas už 112 400,32 Lt atsirado antstolei nurašius šias lėšas nuo ieškovo sąskaitos, tačiau nevykdžius pareigos rūpintis, kad nuo nutarties

¹⁶⁴ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-734-357/2013.

¹⁶⁵ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-734-357/2013.

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2009.

¹⁶⁷ *Ibid.*

panaikinti laikinąsias apsaugos priemonės būtų panaikintas areštas ir kad negautų pajamų suma būtų kuo mažesnė, nuostolių suma buvo sumažinta perpus.¹⁶⁸

Akivaizdu, kad nėra galimybės pateikti daugiau konkrečių negautų pajamų pavyzdžių šioje srityje, kurie būtų akivaizdūs ir neginčijami bei atspindėtų tam tikrą nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo specifiką, kadangi negautos pajamos dažniausiai nepriteisiamos. Atsižvelgiant į tai, laikytina, jog prasminga būtų pateikti pavyzdžius, kai negautos pajamos nebuvo priteistos ir pasistengti identifikuoti šios susiklosčiusios situacijos priežastis.

3.2.2. Negautų pajamų įrodinėjimo problemos

Teismų praktikoje išaiškinta, jog „negautos pajamos yra asmens negautos lėšos (grynasis pelnas), kurias jis tikėjosi gauti ir kurios negautos dėl to, kad buvo sutrikdyta veikla, iš kurios buvo numatyta jas realiai gauti“¹⁶⁹.

Kaip buvo minėta anksčiau, išanalizavus teismų praktiką nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimo srityje, pastebėta, kad negautos pajamos labai retai priteisiamos. Tiesa, tokia pat situacija pastebima ir kitų kategorijos bylose. Prof. Dr. Vytautas Mizaras nurodė, jog negautas pelnas Lietuvos teisėje apskritai nėra priteisiamas, nepaisant to, kad pagal CK negautas pelnas patenka į žalos sampratą. Matyti, kad CK 6.249 str. 1 dalis, nustatanti vieną iš žalos rūšių - negautas pajamas, funkcionalumo prasme netarnauja, nes teismų praktika yra suformavusi labai aukštą įrodinėjimo laipsnį, todėl galima sakyti, kad negautas pelnas apskritai nėra priteisiamas, t. y. siekiant prisiteisti negautą pelną reikia įrodyti iš esmės neįmanomus dalykus.¹⁷⁰ Pažymėtina, jog nuostoliai, dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, dažniausiai pasireiškia negautų pajamų forma, kadangi laikinosios apsaugos priemonės suvaržo objektus, veiklą, kuri buvo tų pajamų šaltinis, todėl manytina, kad netinkamai funkcionuojantis negautų pajamų priteisimo institutas apriboja ieškovo teisę prisiteisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą, taip pat neskatina asmenų, teikiančių prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones,

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

¹⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugpjūčio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1922/2012.

¹⁷⁰ Mizaras, V., *supra* note 157, [žiūrėti nuo 19:50 min.].

prisiimti tenkančią riziką, tokiu būdu nuostolių atlyginimas nepasiekia jam keliamo tikslo - išvengti žalos¹⁷¹.

Pagal teismų praktiką ieškovas, teikdamas savarankišką ieškinį dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo ir siekdamas įrodyti patirtus nuostolius negautų pajamų forma, „privalo įrodyti nuostolių, patirtų negautos naudos realumą, dydį ir priežastinį ryšį su neteisėtais kalto asmens veiksmais“¹⁷². Kitaip tariant, ieškovui tenka negautų pajamų įrodinėjimo našta, kuri teisės doktrinoje įvardijama kaip įstatymuose įtvirtinama būtinybė įrodyti savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrįstumą, kurį sąlygoja teisinis suinteresuotumas bylos baigtimi¹⁷³.

Nuosekliai formuojama teismų praktika nustatė negautų pajamų vertinimo kriterijus, pagal kuriuos teismas sprendžia ar patirtus nuostolius galima priskirti negautomis pajamomis. *Pirma*, ieškovas turi įrodyti, kad pajamos buvo nustatytos gauti iš anksto, *antra*, ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai, *trečia*, ar pajamos negautos dėl skolininko neteisėtų veiksmų¹⁷⁴. Visos šios aplinkybės buvo detalizuotos nagrinėjant civilinę bylą dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones. Teismas nurodė, jog „pirma, negautų pajamų numatomumas, kai atsakovas sugeba įrodyti, kad patyrė tokius nuostolius, kuriuos buvo numatęs gauti. Antra, negautos pajamos turi būti įrodytos su pagrįstu tikrumu, jog taikytos laikinosios apsaugos priemonės lėmė atsakovo ateities įplaukų praradimą. Trečia, prarastų pajamų apskaičiavimas, kurį nustato teismas, remdamasis įrodymų vertinimo taisyklėmis. Ketvirta, vertintini paties atsakovo, kurio turtui buvo taikyti procesiniai suvaržymai, veiksmai – kaip jis, siekdamas tam tikro pelno, naudojosi savo turtinėmis teisėmis, kol nebuvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir vėliau jas taikius, t. y. ar

¹⁷¹ European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law: Text and Commentary – Wien: Springer-Verlag, 2005, 9. 149-150.

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-74/2009.

¹⁷³ Terebeiza, Ž. *Įrodinėjimo našta ir jos paskirstymas civiliniame procese*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-74/2009.

jis veikė aktyviai, siekdamas pakeisti laikinąsias apsaugos priemones¹⁷⁵. Taip pat teismų praktikoje pabrėžiama, jog negautos pajamos turi būti realios¹⁷⁶.

Vienoje civilinėje byloje ieškovas kreipėsi į teismą dėl nuostolių atlyginimo pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, kadangi atsakovo prašymu buvo nepagrįstai areštuotos akcijos, nekilnojamasis turtas, lėšos sąskaitose ir nurodė, jog dėl arešto bei ekonominės situacijos sumažėjo akcijų vertė, tai lėmė sunkumus pritraukiant užsienio kapitalą, todėl dėl pusantrų metų nepagrįstai galiojusių laikinųjų apsaugos priemonių buvo priverstas turimą bendrovės 5000 vienetų 100 Lt vertės akcijų paketą iškeisti į 4000 vienetų 10 Lt vertės akcijų kitos įmonės akcijų paketą už 3 000 000 Lt. Kadangi dėl turto arešto buvo nutrauktos derybos dėl minėtų akcijų pardavimo už 9 000 000 Lt, laikytina, jog ieškovas negavo 6 000 000 Lt pajamų. Pirmos instancijos ir apeliacinės instancijos nuomone, ieškovui negali būti priteisiamos negautos pajamos, kadangi jis nepagrindė negautų pajamų realumo.¹⁷⁷ Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog „Vokietijos bendrovių raštai su pasiūlymais pirkti UAB „Neapolis“ akcijas nėra pakankami pirkimo–pardavimo sandorio realumui pagrįsti“, vertintina, jog įmonė neturėjo rimtų ketinimų sudaryti sandorio su bendrove, todėl negautos pajamos yra ne realios, o hipotetinės¹⁷⁸.

Kitoje analizuotoje civilinėje byloje ieškovė kreipėsi į teismą dėl nuostolių atlyginimo, neteisėtai pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, nurodė, jog atsakovė savo neteisėtais veiksmais padarė nuostolių, kuriuos sudaro skirtumas tarp kainų, numatytų sudarytoje preliminarioje pirkimo-pardavimo sutartyje ir pagrindinėje pirkimo-pardavimo sutartyje. Teismas ieškinį atmetė, kadangi ieškovė neįrodė, jog negautos pajamos buvo realios¹⁷⁹. Šioje byloje buvo nustatyta, kad „preliminarijosios sutarties pasirašymas dar nereiškia, kad pagrindinės buto pirkimo-pardavimo sutarties sudarymas iki nurodyto termino būtinai turėjo įvykti“¹⁸⁰, teigiama, jog „negalima daryti **neginčijamos išvados** (pastaba: paryškinta autorės), kad pirkimo-pardavimo sandoris suėjus

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2014.

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013.

¹⁷⁸ *Ibid.*

¹⁷⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1162/2013.

¹⁸⁰ *Ibid.*

preliminariojoje sutartyje nustatytam terminui būtų įvykęs¹⁸¹, todėl laikytina, kad negautos pajamos yra neįrodytos.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog bylose dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, yra nustatytas labai aukštas įrodinėjimo laipsnis, dažnai negauto pelno realumo nėra galimybės įrodyti, ieškovo reikalaujama pateikti įrodymus apie negautas pajamas, dėl kurių nekiltų absoliučiai jokių abejonių, t. y. įrodinėjimo našta yra per sunki¹⁸². Kadangi įstatyme nėra pateikiama negautų pajamų nustatymo kriterijų, laikytina, kad kiekvienu individualiu atveju teismas, nustatydamas žalos dydį negautomis pajamomis, turi įvertinti visas aplinkybes, kurios galėjo būti susijusios su nukentėjusio asmens negautomis pajamomis¹⁸³, taip pat, manytina, jog realumo požymio įrodinėjimas turėtų būti lankstesnis, nei yra pastebimas dabartinėje teismų praktikoje. Tokią poziciją lemia tai, kad realumas negautų pajamų atžvilgiu ir kitų nuostolių atžvilgiu nėra tapatus.

3.3. Priežastinis ryšys kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį

CK 6.247 straipsnyje nurodyta, jog „atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu“. Šioje teisės normoje įtvirtintas priežastinis ryšys yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga, tačiau teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, kad kartu ši sąlyga yra labiausiai ginčytina bei neapibrėžta¹⁸⁴, priežastinio ryšio neapibrėžtumas pastebimas ir nustatant civilinę atsakomybę dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Išanalizavus teismų praktiką, matyti, kad neretai nuostoliai, dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nėra atlyginami, nes pripažįstama, kad nėra nustatytas priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Kyla klausimas ar bylose dėl nuostolių atlyginimo pritaikius laikinąsias apsaugos priemones yra atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai ir būtent tai

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² Terebeiza, Ž. Įrodinėjimo našta ir pareiga. *Socialinių mokslų studijos*, 2010 2(6), p. 299-309.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007.

¹⁸⁴ Mikelėnas, V., *supra* note 17, p. 197.

lemia, kad tokio pobūdžio ieškiniai yra atmetami, ar atlyginami ir netiesioginiai, tačiau ieškinių atmetimą lemia kitos priežastys.

Teismai byloje dėl nuostolių, pritaikius laikinas apsaugos priemones, priteisimo nurodė, jog siekiant prisiteisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą būtina įrodyti priežastinį ryšį su pritaikytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, nes „gali būti atlyginami tik tie realūs ieškovo patirti nuostoliai, kurie susidarė kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo *tiesioginė pasekmė*“¹⁸⁵, kitose bylose teismas pažymėjo, kad „nuostolių, kaip piniginės žalos išraiškos, turi būti atlyginama tiek, kiek ieškovė *tiesiogiai* prarado dėl atsakovo prašymu pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių“¹⁸⁶, todėl, nenustatę tiesioginio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos, pateiktus ieškinius dėl nuostolių atlyginimo atmetė. Remiantis minėtomis teismo nutartimis, akivaizdu, kad teismai laikosi pozicijos, jog ieškovas šioje bylų kategorijoje privalo įrodyti tik tiesioginį priežastinį ryšį, t. y. kai žala (nuostoliai) iš neteisėtų veiksmų atsiranda kaip tiesioginė neteisėtų veiksmų pasekmė¹⁸⁷, tokiu būdu yra apribojamas civilinės atsakomybės taikymas, nes nustatoma, kad kitokio pobūdžio ryšys yra teisiškai nereikšmingas taikant civilinę atsakomybę dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Pažymėtina, jog aukščiau minėti teismų išaiškinimai visiškai apriboja ieškovo teisę prisiteisti nuostolius, dėl nepagrįstai taikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Šio pobūdžio bylose dažniausiai asmens, kurio prašymu pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, neteisėtų veiksmų pasekmės atsiranda ne iš karto, taigi teismų taikoma tiesioginės pasekmės teorija tampa neveiksminga, kadangi ši teorija įprastai taikoma tada, kai tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos yra nustatomas trumpas laiko tarpas arba žala turi atsirasti iš karto. Akivaizdu, kad civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo specifika lemia, jog siekiant prisiteisti nuostolių atlyginimą turi būti taikoma ir netiesioginio priežastinio ryšio taisyklė.

Pažymėtina, jog užsienio valstybių doktrina laikosi pozicijos, kad susiklosčius civiliniams deliktiniams santykiams yra galimas priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, kai neteisėti

¹⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų 2012 m. spalio 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-456/2012; Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384-555/2010; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugpjūčio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1922/2012; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1162/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-246/2012.

¹⁸⁶ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-734-357/2013.

¹⁸⁷ Baranauskas, E., Papirtis, L.V. *et al.*, *supra* note 47, p. 185.

veiksmai yra netiesioginė pasekmė, tačiau padidina žalos atsiradimo tikimybę¹⁸⁸, kitaip tariant, kai susidaro palankios sąlygos žalai atsirasti. Tiesa, tokia priežastinio ryšio taisyklė pripažįstama ir Lietuvos doktrinoje. CK komentare nurodoma, kad CK 6.247 straipsnis nereikalauja, kad skolininko elgesys būtų vienintelė tiesioginė nuostolių atsiradimo priežastis, tai reiškia, kad minėta norma įtvirtina lanksčias (angl. *flexible*) priežastinio ryšio taisykles¹⁸⁹. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, visiškai nėra aišku, kodėl teismai bylose dėl nuostolių atlyginimo pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, taikė tik tiesioginio priežastinio ryšio teoriją, t. y. norint padaryti išvadą, kad priežastinis ryšys tarp neteisėtų ieškovo veiksmų ir kilusios žalos pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, turėjo būti nustatyta vienintelė tiesioginė žalos atsiradimo priežastis. Manytina, kad teismų praktika, pripažįstanti tik tiesioginę priežastinio ryšio taisyklę, yra nepagrįsta. Tokia poziciją pagrindžia vėliau priimtoms nutartys civilinėse bylose, nagrinėjant nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog teismai ginčo santykiams nepagrįstai taikė tik tiesioginį priežastinį ryšį išaiškinant, jog atsakovas gali būti atsakingas tik už tokius savo veiksmus, kurie yra tiesioginė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pasekmė, tokiu būdu pažeisdami CK 6.247 straipsnyje numatytas taisykles¹⁹⁰. Kasacinis teismas nuosekliai formuojamoje teismų praktikoje nurodė, jog taikant civilinę deliktinę atsakomybę, „netiesioginis priežastinis ryšys yra tinkama civilinės atsakomybės atsiradimo sąlyga, jei asmens neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jai padidėti“¹⁹¹. Atkreiptinas dėmesys, jog CPK 146 str. 2 dalis numato specialųjį deliktą, o šioje teisės normoje įstatymų leidėjui nenustačius priežastinio ryšio taisyklių taikymo išimčių, neturėtų būti taikoma kitokia priežastinio ryšio samprata, nei yra taikoma kitais deliktų atvejais. Darytina išvada, jog nustatant civilinę atsakomybę dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių gali būti įrodinėjamas ir netiesioginis priežastinis ryšys, t. y. atsakovo neteisėti veiksmai nelėmė, bet sudarė pakankamas sąlygas žalai atsirasti. Siekiant tinkamai atskleisti priežastinio ryšio įrodinėjimą šios kategorijos bylose pateikiama naujausia teismų praktika. Analizuotoje civilinėje byloje ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl nuostolių atlyginimo ir nurodė, jog dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, kurios galiojo beveik dvejus

¹⁸⁸ Van Dam, C. *European Tort Law. Second Edition*. UK: Oxford University Press, 2013, p. 307; Spier, J. *Unification of Tort Law: Causation (Principles of European Tort Law)*. Kluwer Law International, 2000, p. 63-64.

¹⁸⁹ Mikelėnas, V. *et al.*, *supra* note 90, p. 338.

¹⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013.

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010.

metus, faktiškai sustojo ūkinė veikla, kadangi areštuotame sklype ieškovas planavo pradėti autoserviso statinių statybą, dėl atsakovo neteisėtų veiksmų ieškovas buvo priverstas investuoti į kitų žemės sklypų nuomą. Nagrinėjant šį ginčą teismai vertino ar atsakovo neteisėti veiksmai padėjo atsirasti išlaidoms nuomojantis kitus žemės sklypus (aikšteles) planuojamai ūkinei veiklai vykdyti. Teismas nusprendė, jog sumokėtos sumos pagal nuomos sutartis, išsinuomojant aikšteles visiškai kitose vietovėse, negali būti vertinami kaip ieškovo patirti nuostoliai dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo, t. y. jos nesusiję nei tiesioginiu, nei netiesioginiu priežastiniu ryšiu su žemės sklypo areštu, atsižvelgiant į tai, teismas pateiktą ieškinį atmetė iš esmės remiantis žemiau nurodytais argumentais¹⁹²:

- aptvėrus žemės sklypą tvora, šis žemės sklypas nebūtų tapęs automobilių eksponavimo aikštele, t. y. neatlikus papildomų darbų areštuotas žemės sklypas nebuvo tinkamas ieškovo planuojamai veiklai vykdyti;

- areštuoto žemės sklypo paskirtis nebuvo tinkama ieškovo planuojamai veiklai vystyti;

- ieškovo direktoriaus ir ieškovo nurodytos aplinkybės dėl ketinimo statyti autoservisą areštuotame sklype yra nenuoseklios ir prieštaringos.¹⁹³

Taigi šiuo atveju buvo nustatyta, kad ieškovo patirti nuostoliai buvo pernelyg nutolę nuo atsakovo neteisėtų veiksmų. Pažymėtina ir tai, kad „civilinės bylos dėl tokio pobūdžio nuostolių atlyginimo yra specifinės tuo, kad kiekvienu konkrečiu atveju visuma reikšmingų aplinkybių yra labai skirtinga, todėl kiekviena vertintina itin individualiai“¹⁹⁴. Todėl laikytina, kad priežastinio ryšio nustatymas dažnai priklauso nuo teismo diskrecijos svarstyti šios civilinės atsakomybės ribas. Pastebėtina, kad nepaisant to, jog kiekviena situacija yra individuali, vis dėlto nuosekli pozicija dėl priežastinio ryšio taisyklių taikymo tokio pobūdžio bylose yra būtina, kadangi dažniausiai būtent šios sąlygos nenustatymas lemia tai, kad ieškinys dėl nuostolių, padarytų pritaikius laikinąsias apsaugos priemones taikymo, atlyginimo yra atmetamas. Tiesa net ir esant teismų praktikai, kurioje išaiškinta, jog šios kategorijos bylose galimas ne tik tiesioginis priežastinis ryšys, bet ir netiesioginis, vis dėlto naujausiose civilinėse bylose vis dar teigiama, kad „ieškovas turi įrodyti nuostolių atsiradimo faktą ir dydį bei priežastinį ryšį su taikytomis laikinosiomis apsaugos

¹⁹² Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1097-619/2014.

¹⁹³ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1097-619/2014.

¹⁹⁴ *Ibid.*

priemonėmis, nes gali būti atlyginami tik tie realūs ieškovo patirti nuostoliai, kurie susidarė kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tiesioginė pasekmė¹⁹⁵.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jo siekiant prisiteisti nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą būtina nustatyti priežastinį teisės pažeidimo ir nuostolių ryšį. Nustatant priežastinį ryšį turi būti konstatuojama, jog neteisėti veiksmai pašalino galimybę pasinaudoti laikinosiomis priemonėmis suvaržytu turtu, dėl to nebuvo gauta pajamų arba buvo patirti kiti tiesioginiai nuostoliai. Manytina, jog nustatant nuostolių dydį pakaktų nustatyti bent mažiausią tikėtiną ryšį, jog ieškovas būtų gavęs tam tikras pajamas, ar yra patyręs tokius nuostolius, kurių reikalauja¹⁹⁶. Atlikus šio instituto analizę matyti, kad ieškovui neretai kyla priežastinio ryšio įrodinėjimo problema, kadangi siekiant nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, atlyginimo priteisimo dažnai nepakanka įrodyti mažiausiai tikėtino ryšio. Manytina, jog vertinant ar buvo patirti nuostoliai, reikėtų laikyti, kad didesnė tikimybė yra, jog ieškovas patyrė nuostolius dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, nei jų nepatyrė.

3.4. Kaltė kaip civilinės atsakomybės sąlyga taikant CPK 146 straipsnio 2 dalį

CK. 6.248 str. 1 dalyje nustatyta, kad „civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės“. Ši teisės norma nustato bendrąją taisyklę bei šios taisyklės išimtį, t. y. griežtąją civilinę atsakomybę (angl. *strict liability*), tačiau kartu pabrėžiant, jog tokią išimtį gali numatyti įstatymai arba sutartis. Teisės doktrina aiškindama aukščiau minėtą teisės normą teigia, kad CK reikalauja įstatymuose numatyti konkrečius civilinės atsakomybės be kaltės taikymo atvejus, pažymi, jog kitų valstybių praktika laikosi tokios pat pozicijos¹⁹⁷.

CK numato konkrečius civilinės atsakomybės be kaltės atvejus, pavyzdžiui CK 6.256 str. 4 dalis (įmonės (verslininko) civilinė atsakomybė); CK 6.266 straipsnis (statinių savininko (valdytojo) atsakomybė); CK 6.267 straipsnis (atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą); CK 6.270 straipsnis

¹⁹⁵ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-494-823/2014.

¹⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007.

¹⁹⁷ Mizaras, V., *supra* note 139, p. 65.

(atsakomybė už didesnio pavojaus šaltinį); CK 6.271 straipsnis (valdžios institucijų atsakomybė). Visose teisės normose, numatančiose civilinę atsakomybę be kaltės, tiesiogiai nurodoma, kad asmuo „atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad [...]“ arba „privalo atlyginti atsiradusią žalą nepaisant kaltės“. Pažymėtina, jog CPK 146 str. 2 dalyje nėra *expressis verbis* įtvirtinta, kad civilinė atsakomybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių yra be kaltės. Kyla klausimas ar eksplicitiškai nenustatant griežtosios atsakomybės CPK 146 str. 2 dalyje, *per se* suponuoja išvadą, kad nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas yra galimas tik nustatant kaltę ar vis dėlto šis atvejis yra išimtinis visomis prasmėmis?

Išanalizavus teismų praktiką taikant civilinę atsakomybę, kilusią dėl nepagrįstai pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių, matyti, kad teismų praktika šioje srityje kito.

Iki 2006 metų teismai laikėsi pozicijos, jog kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga, taikant CPK 146 str. 2 dalį yra būtina, tiesa ir 2006 metais priimtuose sprendimuose buvo teigiama, jog „šios normos (CPK 147 str. 3 dalis ir CPK 95 straipsnis – *aut. pastaba*) gali būti taikomos tik tada, kai konstatuojamas piktnaudžiavimas teisėmis“¹⁹⁸, t. y. nustatant kaltę, remiantis CK 1.137 str. 1 ir 3 dalimis, kai padaryta žala piktnaudžiaujant procesu atlyginama vadovaujantis deliktinės civilinės atsakomybės taisyklėmis¹⁹⁹. Teisės doktrinoje taip pat buvo teigiama, kad civilinė atsakomybė dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių turėtų būti grindžiama CK nustatytais bendraisiais deliktinės atsakomybės pagrindais, todėl atsakovas, reikalaujantis nuostolių atlyginimo, turėtų įrodyti visas civilinės atsakomybės sąlygas, tarp jų ir ieškovo kaltę²⁰⁰.

Nuo 2006 metų formuojamoje teismų praktikoje jau yra gana aiškiai atskiriamas piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis ir CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintas atvejis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog „pagal CPK 95 straipsnį turi būti įrodytas piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, o pagal CPK 147 straipsnio 3 dalį (pagal CPK aktualią redakciją CPK 146 str. 2 dalis – *aut. pastaba*) pateikus įsiteisėjusį teismo sprendimą kreditoriaus kaltės skolininkui nereikia įrodinėti, nes tai yra kreditoriaus atsakomybės už jo rizika atliktus veiksmus atvejis“, taip pat teismas pažymėjo, jog „CPK 95 straipsnis nėra CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtinto atvejo taikymo

¹⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-170/2006; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-92/2006.

¹⁹⁹ Simaitis, R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese. Vilnius: Justitia, 2007, p. 334.

²⁰⁰ Pelenis, D., *supra* note 17, p. 107-114.

sąlyga²⁰¹. Šioje byloje išaiškinta, jog asmuo, prašantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones suvokia, kad minėto prašymo tenkinimas *per se* nereiškia, jog jo atžvilgiu yra priimamas palankus galutinis teismo sprendimas, todėl laikytina, kad ieškovas iki ginčo išnagrinėjimo veikia savo rizika, todėl jam tenka pareiga atlyginti dėl tokių veiksmų atsiradusius atsakovo nuostolius. Pažymėtina, jog aukščiau minėtas išaiškinimas taikomas ir vėlesnėse civilinėse bylose²⁰².

Atkreiptinas dėmesys, jog tam tikri teismų sprendimai, nagrinėjant bylas dėl nuostolių atlyginimo, pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, įneša tam tikros sumaišties. Siekiant nuoseklios teismų praktikos šioje srityje, manytina, jog prasminga minėtus atvejus išsamiau išanalizuoti. Lietuvos apeliacinis teismas, sprendžiant ginčą dėl nuostolių atlyginimo, nurodė, kad „atsakovo, pareiškusio ieškinį ir prašiusio jo užtikrinimui taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kaltė preziumuojama“²⁰³, kartu išaiškinant, kad ieškovas prašydamas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, veikė savo atsakomybės už tokius veiksmus rizikos sąlygomis²⁰⁴. Pažymėtina, jog kaltės prezumpcijos ir griežtosios atsakomybės (be kaltės) atvejai nėra tapatūs. CK 6.248 str. 1 dalyje numatyta, kad „skolininko kaltė preziumuojama, išskyrus įstatymų numatytus atvejus“. Vadinasi, norėdamas paneigti šią prezumpciją²⁰⁵, skolininkas turi pareigą įrodyti, kad jis yra nekaltas dėl padarytos žalos arba neįvykdytos prievolės²⁰⁶, tuo tarpu griežtosios civilinės atsakomybės vienas iš bruožų yra tai, jog skolininkas negali teisintis kaltės nebuvimu. Akivaizdu, jog, kai yra kalbama apie griežtąją civilinę atsakomybę, kaltės prezumpcija negali būti taikoma. Paminėtina, jog toks netikslus kaltės sampratos taikymas pastebimas ir naujausioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Kasacinis teismas nurodė, jog asmuo, teikdamas savarankišką ieškinį dėl nuostolių, taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, turi įrodyti atsakovo neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį, o atsakovas (skolininkas), „gindamasis nuo jam pareikšto

²⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.

²⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-74/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2014.

²⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų 2012 m. vasario 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-908/2012.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ Norkūnas, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20), p. 112-118.

²⁰⁶ Baranauskas, E., Papirtis, L.V. *et al.*, *supra* note 47., p. 189.

reikalavimo atlyginti žalą, turi paneigti savo kaltę²⁰⁷. Akivaizdu, jog ir šioje civilinėje nutartyje taikoma kaltės prezumpcija.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog nepaisant tam tikrų nenuoseklumų teismų praktikoje bylose dėl nuostolių, padarytų taikant laikinasias apsaugos priemones, atlyginimo atsakovo kaltė nėra preziumuojama, **šios kategorijos bylose kaltė yra teisiškai nereikšminga, taigi skolininkas neprivalo ir negali, ginantis nuo jam pateikto reikalavimo, įrodinėti, jog jis nėra kaltas dėl patirtų nuostolių.** Manytina, kad teismai, sprendami tokio pobūdžio bylas, turėtų aiškiau atskleisti kaltės reikšmę civilinei atsakomybei dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nurodant, jog taikant griežtąją civilinę atsakomybę gali būti reikšminga tik ieškovo (kreditoriaus) kaltė, kuriai esant atsakovas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės arba ieškovo patirti nuostoliai sumažinami²⁰⁸.

Apžvelgus Lietuvos teismų praktiką, akivaizdu, kad ieškovo veiksmai, t. y. neturint pakankamo pagrindo, teikiant prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, vertinami, kaip rizikos prisiėmimas, todėl nuostoliai dėl atsakovo suvaržytų teisių privalo būti atlyginami taikant griežtąją civilinę atsakomybę, nustatant šias civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus (CK 6.246 str. 1 dalis), žalą (CK 6.249 straipsnis), priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (CK 6.247 straipsnis).

Civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, kaip griežtos civilinės atsakomybės samprata analogiškai taikoma ir kitose užsienio valstybėse.

Vokietijos teisės doktrinoje teigiama, jog nagrinėjant nuostolių atlyginimo bylą dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių pagal CPK 945 straipsnį nėra reikalaujama skolininko kaltės buvimo. Nurodoma, kad tokiu atveju skolininkas veikia savo rizika, todėl ši civilinė atsakomybė vadinama atsakomybe už riziką²⁰⁹. Toks pat išaiškinimas pateikiamas ir Vokietijos teismų praktikoje²¹⁰.

²⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2014.

²⁰⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1016-302/2012.

²⁰⁹ Schuschke W., Walker W. – D. Vollstreckung und Vorläufiger Rechtsschutz: Kommentar zum Achten Buch der Zivilprozessordnung. Bd. II. Arrest und Einstwilige Verfügung 916-945 ZPO. 2., volig neubearb. Aufl. Köln; Berlin; Bonn; München: Heymanns, 1999, p. 504-506. (Cituota iš: Pelenis, D. Skolininko teisių gynba laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42, p. 107-114).

Prancūzijos teismai, spręsdami bylą dėl reikalavimo atlyginti patirtus nuostolius, tiesiogiai remiasi Prancūzijos civilinio kodekso 1382 straipsniu, kuris numato „bendrąją deliktinės civilinės atsakomybės taisyklę, jog kiekvienas žmogaus veiksmas, kuris padaro žalos kitam asmeniui, įpareigoja asmenį, dėl kurio kaltės ta žala atsirado, ją kompensuoti“²¹¹, tačiau ši teisės norma jokių būdu nepaneigia ir vadinamos objektyvios (griežtosios) civilinės atsakomybės nustatymo²¹². Pažymėtina, jog XIX amžiuje būtent Prancūzijoje²¹³ ir Vokietijoje²¹⁴ buvo pradėta vystyti rizikos teorija, kurios postulatą: „jeigu asmens veika ar jo veikoje naudojami daiktai kelia didesnę žalos atsiradimo riziką, o šis asmuo, nors ir suvokdamas egzistuojančią riziką, tačiau jos nepaisydamas, savo veiklos neatsisako, vadinasi, jis prisiima visą atsakomybę už rizikos materializavimąsi, t. y. už žalos atsiradimą“²¹⁵. Šios teorijos šalininkų nuomone, toks pat kaltės principo taikymas visais atvejais pažeistų skolininko interesus²¹⁶. Manytina, jog būtent todėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas ir Prancūzijos teisėje yra laikomas kaltės principo išimtimi, ši atsakomybė yra be kaltės. Ieškovas, pateikęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, prisiima visą dėl šių veiksmų tenkančią riziką. Tokia pozicija buvo atskleista nagrinėjant bylą dėl intelektinės nuosavybės, kurioje pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės buvo atšauktos. Teismas priteisė nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimą intelektinės nuosavybės srityje remdamasis Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo 9 str. 7 dalimi, kurioje nustatoma, jog, „kai laikinosios priemonės yra atšaukiamos arba kai jos nustoja galioti dėl pareiškėjo veikimo ar neveikimo, arba kai po to yra nustatoma, kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo ar grėsmės pažeidimui nebuvo, teismo institucijos turi teisę atsakovo prašymu reikalauti pareiškėjo

²¹⁰ BGH IX ZR 165/07 Zpo, Begründung, Partei, Verfassungsrecht, 22 October 2009. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11].

<<http://www.jusmeum.de/urteil/bgh/c5841dcf3694f15ea2c459f0231a4d8123d7ffc6b089dac69b755a4f51cb31da?page=1>>.

²¹¹ Cour de cassation Chambre commerciale, 31 March 2009, *Société G2M Publicité v. M. Dumas et al.* case No. 08-12.554; Cour de cassation 3rd Chamber, 1 April 2009, *Yang Ting v. Avril et al.*, case No. 07-21.833 (Cituoata iš: Brazdeikis, A. Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. Teisė. 2010, Nr. 75).

²¹² Introduction to French tort law [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11].

<http://www.biicl.org/files/730_introduction_to_french_tort_law.pdf>.

²¹³ Koch, B.A., Koziol, H. (Eds.) *Unification of Tort Law: Strict Liability (Principles of European Tort Law)*. Kluwer Law International, 2002, p. 127-145.

²¹⁴ *Ibid.*, p. 147-176.

²¹⁵ Mikelėnas, V., *supra* note 17 p. 229.

²¹⁶ Morris, R., Cohen and Felix S. Cohen. *Readings in Jurisprudence and Legal Philosophy*. BeardBooks. Whashington, D.C., 2002, p. 259-262.

suteikti atsakovui tinkamą kompensaciją už tomis priemonėmis sukeltus nuostolius“²¹⁷, Pasaulio Prekybos Organizacijos Steigimo sutarties priedo Nr. 1C - Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba 50 str. 7 dalimi²¹⁸ bei 1991 m. liepos 9 d. Prancūzijos įstatymo 31 straipsniu. Šioje byloje teismas pažymėjo, jog tokio pobūdžio žalą padariusio asmens veiksmai vertinami taikant griežtos atsakomybės taisyklę²¹⁹.

Visose Skandinavijos šalyse (Suomija, Švedija, Norvegija, Danija) pripažįstama, jog civilinė atsakomybė dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių yra griežta, t. y. nepaisant kaltės²²⁰. Jei nustatoma, kad ieškovas be pakankamos priežasties pateikė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ieškovas negali būti atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės net jei jis veikė sąžiningai. Taip pat pabrėžiama, jog ši griežta atsakomybė yra lyg atsvara dažnai taikomoms laikinosioms apsaugos priemonėms, taigi ieškovas privalo atidžiai apsvarstyti ir tinkamai įvertinti riziką dėl galimai kiliančios žalos, padarytos pritaikius laikinąsias apsaugos priemones²²¹.

Jungtinės Karalystės teismų praktikoje nurodoma, jog kai paaiškėja, kad laikinosios apsaugos priemonės buvo nepagrįstai pritaikytos, atsakovas yra atsakingas už žalą net jei nebuvo jo kaltės²²². Kitoje civilinėje byloje teismas pažymėjo, jog tas faktas, kad galiausiai pralaimėjęs ieškovas turi atlyginti atsakovui už tai, kad nepagrįstai buvo suvaržyta jo veikla, yra pagrindinis

²¹⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.

²¹⁸ 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 46-1620 (1 C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba).

²¹⁹ Tribunal de Grande instance of Paris 3rd Chamber 3rd Section, 27 January 2012, *Biogran Sas and Laboratoire Meditom, Laboratoires Negma* case No. 09/17355; 101. Cour d’appel de Paris Devision 5 – Chamber 2, 31 January 2014, *Biogran Sas and Laboratoire Meditom, Laboratoires Negma* case No. 12/05485.

²²⁰ International Court of Justice. *Pleadings, oral arguments, documents. Case concerning passage through the great bel (Finland v. Denmark)*, p. 169-174. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11]. <http://books.google.lt/books?id=FD6oi9WfDp8C&pg=PA169&lpg=PA169&dq=damage+caused+injunction+measures&source=bl&ots=mmKW3hLIUU&sig=2_MrMPclvBXkTyf_an2Z6fiR0Mk&hl=lt&sa=X&ei=EspgVI-YK8rvaJ6igbgF&redir_esc=y#v=onepage&q=damage%20caused%20injunction%20measures&f=false>.

²²¹ Dispute resolution: interim measures Supporting business strategies [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25] <http://www.dittmar.fi/Q2_2014_Disp0614>; Interim injunctions and litigation strategy after *Ranbaxy v. Pfizer* [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25]. <<http://www.thetrust.fi/page8/downloads/files/LSIPR%20July.pdf>>.

²²² United Kingdom the Supreme Court case *The Financial Services Authority v Sinaloa Gold plc and others and Barclays Bank plc* 27 February 2013, case No. [2013] UKSC 11; The Hight Court of Justice chancery division (patents court) *Les Laboratoires Servier, Servier Laboratoires Limited and Apotex inc, Apotex Pharmachem inc, Apotex Europe Limited, Apotex UK Limited*, 29 March 2011, [2011] EWHC 730 (Pat); The High Court of Justice Court of Appeal (civil division) on appeal form chancery division, 7 March 2012, case No. [2012] EWCA Civ 593.

veiksny, siekiant asmeniui, prašančiam taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tinkamai įvertinti riziką²²³.

Atlikus užsienio valstybių praktikos analizę šioje srityje matyti, jog CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtintos civilinės atsakomybės dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priskyrimas griežtajai atsakomybei visiškai atitinka užsienio valstybių praktiką, todėl manytina, jog šiai, nuo 2006 metų Lietuvos teismų praktikoje vyraujančiai pozicijai, reikėtų pritarti.

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog įstatyme nėra tiesiogiai įtvirtinama, kokios civilinės atsakomybės sąlygos įrodinėtinos, pareiškus reikalavimą atlyginti nuostolius, patirtus dėl pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių. Paminėtina, kad kitų valstybių teisės aktuose civilinės atsakomybės sąlygos šioje srityje taip pat nėra atskleidžiamos, todėl manytina, jog jas plėtoja teisės doktrina bei teismų praktika. Naujausioje teismų praktikoje nurodyta, jog „Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas CPK 146 str. 2 dalies nuostatas, formuoja praktiką, kad teismas, sprenddamas dėl civilinės atsakomybės už laikinosiomis apsaugos priemonėmis padarytą žalą taikymo, turi nustatyti tokias sąlygas: neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį neteisėtų veiksmų ir žalos ryšį (CK 6.246, 6.247 ir 6.249 straipsniai)“²²⁴. Nepaisant to, kad įstatymas reikalauja griežtos atsakomybės atveju įtvirtinti teisės normose, civilinės atsakomybės dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių specifika lemia, jog šios atsakomybės sąlygos yra plėtojamos teismų praktikoje. Pažymėtina, jog nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas yra įtvirtinamas civilinio proceso normose, todėl jose nėra nustatomos materialinės teisės normos (civilinės atsakomybės sąlygos), šių sąlygų aiškinimas ir plėtojimas tenka teismų prerogatyvai. Akcentuotina ir tai, kad analogiška praktika yra stebima ir užsienio valstybių teisėje, t. y. procesinėje teisės normoje, nustatančioje civilinę atsakomybę dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, nėra atskleidžiama, kokioms sąlygoms esant kyla minėta civilinė atsakomybė, jas numato teisės doktrina ir teismų praktika.

²²³ The Supreme Court of Judicature court of appeal (civil division) on appeal from the High Court of Justice chancery division (patents court) *SmithKline Beecham plc v. Apotex Europe Limited* [2006] EWCA Civ 658.

²²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2014.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nuostoliai, padaryti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, yra kompensuojami taikant civilinės atsakomybės kompensavimo sistemą, nes CPK 146 str. 2 dalyje įtvirtinta atsakomybė kyla už neteisėtais veiksmais padarytą žalą.

2. CPK 146 str. 2 dalies norma sieja nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo ir nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo užtikrinimo institutus. Nepaisant to, kad šis santykis įtvirtintas įstatyme, jis nėra privalomas, t. y. net ir nepasinaudojus procesine teise prašyti taikyti nuostolių užtikrinimą yra suteikiama teisė kreiptis į teismą teikiant savarankišką ieškinį dėl nuostolių, patirtų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, tačiau taikant šiuos institutus kartu yra sustiprinama atsakovo (pradinėje byloje) teisių ir teisėtų interesų apsauga.

3. Nepaisant to, kad subjektinė teisė reikalauti nuostolių atlyginimo už taikytus procesinio laikino pobūdžio suvaržymus yra reglamentuojama civilinio proceso teisės normoje (CPK 146 str. 2 dalis), pripažįstama, jog šis reikalavimas yra materialinio teisinio pobūdžio, nes pirmiausia siekiama apginti ne procesinę teisę, o materialinę teisę į žalos atlyginimą. Laikytina, kad procesinė teisės norma CPK 146 str. 2 dalis, įtvirtinanti teisę į nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo *per se* reiškia nuorodą į civilinės deliktinės atsakomybės taikymą, nustatant būtinas šiai atsakomybei kilti sąlygas. Minėto instituto specifika lemia tai, jog sprendžiant klausimus dėl atleidimo nuo civilinės atsakomybės, atlygintinų nuostolių sumažinimo, yra vertinami ne tik atsakovo (pradinėje byloje) materialiniai teisiniai, bet ir procesiniai veiksmai. Panašus šio instituto teisinis reglamentavimas plėtojamas ir kitose užsienio valstybėse, todėl laikytina, jog esamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto teisinis reglamentavimas yra tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą.

4. Civilinės atsakomybės dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas plėtoja teismų praktika. Nuo 2006 metų teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones kaip griežtosios atsakomybės (be kaltės), aiškinimas. Šis aiškinimas atitinka kitų užsienio valstybių teismų praktiką, todėl laikytina, kad nėra poreikio keisti šia linkme susiformavusią teismų praktiką, tačiau teismams siūlytina aiškiau nurodyti, kad šiai civilinei atsakomybei kaltė yra teisiškai nereikšminga, nes vis dar pasitaiko atvejų, kai šios kategorijos bylose yra taikoma kaltės prezumpcija.

5. Teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, aiškinimas yra tik iš dalies tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą, nes vis dėlto asmenys, teikiantys ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, susiduria su civilinės atsakomybės sąlygų, t. y. žalos ir priežastinio ryšio įrodinėjimo problemomis.

6. Pagal CPK 146 str. 2 dalį yra atlyginami ne tik tiesioginiai nuostoliai, bet ir negautos pajamos. Tiesa, asmenys, teikiantys ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, neretai susiduria su žalos įrodinėjimo problemomis. Negautos pajamos šios kategorijos bylose labai dažnai nėra priteisiamos, nes teismų praktika yra suformavusi labai aukštą įrodinėjimo laipsnį. Siekiant išspręsti susiklosčiusią situaciją, teismai turėtų taikyti lankstesnę realumo požymio įrodinėjimo taisyklę, t. y. nereikalauti pateikti įrodymų apie negautas pajamas, dėl kurių nekiltų absoliučiai jokių abejonių.

7. Pagal CPK 146 str. 2 dalį galimas ne tik tiesioginis priežastinis ryšys, bet ir netiesioginis. Tiesa, asmenys, teikiantys ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, neretai susiduria su priežastinio ryšio įrodinėjimo problemomis, kadangi vis dar pasitaiko atvejų, kai teismai reikalauja, kad būtų atlyginami tik tokie patirti nuostoliai, kurie susidarė kaip laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tiesioginė pasekmė. Net ir pripažinus netiesioginį priežastinį ryšį šios kategorijos bylose, dažnai nepakanka įrodyti mažiausiai tikėtino ryšio. Todėl teismams vertinant, ar buvo patirti nuostoliai, reikėtų vadovautis principu, jog „didesnė tikimybė yra, kad ieškovas patyrė nuostolius dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, nei jų nepatyrė“.

Pirmasis ginamasis teiginys - esamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto teisinis reglamentavimas yra tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą, yra visiškai patvirtintas 2 –ąja išvada.

Antrasis ginamasis teiginys - teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, aiškinimas yra tinkamas ir pakankamas užtikrinant atsakovo (pradinėje byloje) pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynimą, pasitvirtino iš dalies (5-7 išvados).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 1964, Nr. 19-139. *Pastaba*: neteko galios Lietuvos Respublikos 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX–743 (nuo 2003 m. sausio 1 d.) *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36–1340.

Tarptautinės teisės ir užsienio valstybių teisės aktai, dokumentai

5. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.
6. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.
7. Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartija. [2010] OL 2010/C 83/02.
8. Prancūzijos Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01] <<http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>.
9. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01] <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>.
10. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-01] <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>.
11. Šveicarijos Konfederacijos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25] <www.admin.ch/ch/e/rs/2/272.en.pdf>.
12. Jungtinių Amerikos Valstijų federalinės civilinio proceso taisyklės [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28] <<http://www.uscourts.gov/uscourts/rules/civil-procedure.pdf>>.
13. Estijos Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-10-28] <<http://www.legaltext.ee/text/en/X2049K10.htm>>.
14. Latvijos Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-03] <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/lv/lv011en.pdf>>.
15. European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law: Text and Commentary. – Wien: Springer-Verlag, 2005.

16. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 29 d. direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.
17. 1994 m. balandžio 15 d. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis (*Valstybės žinios*, 2001, Nr. 46-1620) (1 C priedas Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba).

Specialioji literatūra

18. Ambrasienė, D., Baranauskas, E., *et al.* *Civilinė teisė. Prievolių teisė*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.
19. Andriūnaitė, S. Laikinosios apsaugos priemonės ir jų taikymas. *Juristas*. 2007, Nr. 4.
20. Baranauskas, E., Papirtis, L.V. *et al.* *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Mykolo Romerio universitetas. 2-oji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
21. Brazdeikis, A. Reikalavimas atlyginti nuostolius dėl piktnaudžiavimo civiliniu procesu. *Teisė*. 2010, Nr. 75.
22. Driukas, A., Valančius, V. *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras*. Vilnius: Justitia, 2004. I t.
23. Driukas, A., Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. II t.
24. Ivanauskienė, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis. *Societal Innovations for Global Growth*. 2012. No. 1 (1).
25. Jankutė, R. Visiško nuostolių atlyginimo principo, kilus deliktinei atsakomybei, taikymo išimtys – subjektyvios prigimties faktoriai. *Socialinių mokslų studijos*. 2013 5 (1).
26. Laužikas, E., Mikelėnas, V. *et al.* *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2003. I t.
27. Mikelėnas, V. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos. *Justitia*. 1996, T. 1 (1).
28. Mikelėnas, V. *Civilinis procesas*. II dalis. – Vilnius: Justitia, 1997.
29. Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
30. Mikelėnas, V., Vileita, A., Taminskas, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.

31. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.
32. Mizaras, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Vilnius: Justitia, 2007.
33. Norkūnas, A. Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28(20).
34. Norkūnas, A., Selelionytė-Drukteinienė, S. *Civilinės atsakomybės praktikumas*. Mokomasis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2009.
35. Pelenis, D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. *Teisė*, 2002, Nr. 42.
36. Pelenis, D. Skolininko teisių gynība laikinosios teisinės apsaugos procese Vokietijos civilinio proceso teisės pavyzdžiu. *Teisė*, 2002, Nr. 42.
37. Pelenis, D. Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos. *Teisė*, 2004, Nr. 50.
38. Sagatys, G., Pakalniškis, P. et al. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija / Mykolo Romerio universitetas*, Vilnius, 2013.
39. Simaitis, R. *Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese*. Vilnius: Justitia, 2007.
40. Šulcas, I. Nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimas. *Juristas*. 2007, Nr. 7-8.
41. Terebeiza, Ž. Įrodinėjimo našta ir pareiga. *Socialinių mokslų studijos*, 2010 2(6).
42. Terebeiza, Ž. *Įrodinėjimo našta ir jos paskirstymas civiliniame procese*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
43. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: LTU Leidybos centras, 2003.
44. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2014.
45. Vėlyvis, S.; Abromavičienė, G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos. *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 2 (80).
46. Vileita, A.; Mikelėnas, V. et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*, Vilnius, Justitia, 2009.
47. International Court of Justice. *Pleadings, oral arguments, documents. Case concerning passage through the great bel (Finland v. Denmark)* [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11]²²⁵.

²²⁵ <http://books.google.lt/books?id=FD6oi9WfDp8C&pg=PA169&lpg=PA169&dq=damage+caused+injunction+measures&source=bl&ots=mmKW3hLIUU&sig=2_MrMPclvBXkTyf_an2Z6fiR0Mk&hl=lt&sa=X&ei=EspgVI-YK8rvaJ6igbgF&redir_esc=y#v=onepage&q=damage%20caused%20injunction%20measures&f=false>.

48. Magnus, U. *Unification of Tort Law: Damages (Principles of European Tort Law, Volume 5)*. Springer, Wien/New York, 2001.
49. Markesinis, B. S., Unberath H. *The German Law of Torts: a comparative treatise*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2002.
50. Morris, R., Cohen and Felix S. Cohen. *Readings in Jurisprudence and Legal Philosophy*. BeardBooks. Whashington, D.C., 2002.
51. Niemi-Kiesiläinen, Johanna: *Civil procedure in Finland*. Alphen an den Rijn: Kluwer Law International; Frederick, MD: Sold and distributed in North, Central and South America by Aspen Publishers, 2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-04]²²⁶.
52. Koch, B.A., Koziol, H. (Eds.) *Unification of Tort Law: Strict Liability (Principles of European Tort Law)*. Kluwer Law International, 2002.
53. Stuart, S. *A practical approach to civil procedure*. Oxford. New York: Oxford University Press. 2007.
54. Spier, J. *Unification of Tort Law: Causation (Principles of European Tort Law)*. Kluwer Law International, 2000.
55. Van Dam, C. *European Tort Law. Second Edition*. UK: Oxford University Press, 2013.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

56. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas.
57. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 27 d. nutarimas.
58. Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga, Teismų praktika Nr. 34.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51; „Dėl Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“. Teismų praktika. 2004, 22.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26.

²²⁶ <http://books.google.lt/books?id=77seQrfjfaYC&pg=PA133&lpg=PA133&dq=Supreme+Court+liability+for+the+harm+caused+by+unjustified+interim+measures&source=bl&ots=fLvUktVDOs&sig=pSarGhsi3D19bVgww2Go22ZHwxU&redir_esc=y#v=onepage&q=Supreme%20Court%20liability%20for%20the%20harm%20caused%20by%20unjustified%20interim%20measures&f=false>.

61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-335/2013.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-411/2010. Teismų praktika. 2010, 34.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008. Teismų praktika. 2008, 29.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-437/2014.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-607/2013.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-186/2013.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-465/2012.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-246/2012.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2012 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-13/2012.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-74/2011.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2012.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-469/2009.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2009.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-74/2009.

76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-69/2009. Teismų praktika. 2009, 31.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2008.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-589/2006. Teismų praktika. 2006, 27.
80. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-246/2014.
81. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1162/2013.
82. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. 2A-624/2013.
83. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. rugpjūčio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1922/2012.
84. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 29 d. nutartis priimta civilinėje byloje Nr. 2-280/2012.
85. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų 2012 m. spalio 11 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-456/2012.
86. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų 2012 m. vasario 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-908/2012.
87. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. kovo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-526/2011.
88. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-170/2006.
89. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. vasario 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-92/2006.
90. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-494-823/2014.

91. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1097-619/2014.
92. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1016-302/2012.
93. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-359-275/2010.
94. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-88-516/2010.
95. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1384-555/2010.
96. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-734-357/2013.

Tarptautinių teismų ir užsienio valstybių teismų sprendimai

97. Europos Žmogaus Teisių Teismo byla *Klauz v. Croatia*, case No. 28963/10, 44 § 2, ECHR 2013²²⁷.
98. Cour de cassation Chambre commerciale, 31 March 2009, *Société G2M Publicité v. M. Dumas et al.* case No. 08-12.554.
99. Cour de cassation 3rd Chamber, 1 April 2009, *Yang Ting v. Avril et al.*, case No. 07-21.833.
100. Tribunal de Grande instance of Paris 3rd Chamber 3rd Section, 27 January 2012, *Biogran Sas and Laboratoire Meditom, Laboratoires Negma* case No. 09/17355²²⁸.
101. Cour d'appel de Paris Devision 5 – Chamber 2, 31 January 2014, *Biogran Sas and Laboratoire Meditom, Laboratoires Negma* case No. 12/05485²²⁹.
102. The Supreme Court of Judicature Court of Appeal (civil division) on appeal from the High Court of Justice chancery division (patents court) *SmithKline Beecham plc v. Apotex Europe Limited* [2006] EWCA Civ 658²³⁰.

²²⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122433>

²²⁸ <http://www.eplawpatentblog.com/2012/February/2012-01-27-TGI-Paris-Biogaran-Negma-translation%5B1%5D.pdf>

²²⁹ <http://www.eplawpatentblog.com/2014/April/NegmaBiogaranMedidomtranslationP.pdf>

²³⁰ <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2006/658.html>

103. The High Court of Justice chancery division (patents court) *Les Laboratoires Servier, Servier Laboratoires Limited and Apotex inc, Apotex Pharmachem inc, Apotex Europe Limited, Apotex UK Limited*, 29 March 2011, [2011] EWHC 730 (Pat)²³¹.
104. The High Court of Justice Court of Appeal (civil division) on appeal from chancery division, *Les Laboratoires Servier, Servier Laboratoires Limited and Apotex inc, Apotex Pharmachem inc, Apotex Europe Limited, Apotex UK Limited*, 7 March 2012, case No. [2012] EWCA Civ 593²³².
105. United Kingdom the Supreme Court case *The Financial Services Authority v Sinaloa Gold plc and others and Barclays Bank plc* 27 February 2013, case No. [2013] UKSC 11²³³.
106. United States Court of Appeals, Second Circuit. *Blumenthal v Merrill Lynch, Pierce, Fenner & Smith, Inc.*, 910 F.2d 1049 (2 nd Cir. 1990).
107. The Court of Appeal (Civil division) on appeal from chancery division, London 23th May, 2014, case No. [2014] EWCA Civ 711²³⁴.
108. BGH IX ZR 165/07 Zpo, Begründung, Partei, Verfassungsrecht, 22 October 2009. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11]²³⁵.

Internetiniai šaltiniai, kita literatūra

109. Dispute resolution: interim measures Supporting business strategies [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25]. <http://www.dittmar.fi/Q2_2014_Disp0614>.
110. Interim injunctions and litigation strategy after Ranbaxy v. Pfizer [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25].
< <http://www.thetrust.fi/page8/downloads/files/LSIPR%20July.pdf>>.
111. Interim measures and precautionary measures – Latvia
<http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_lat_lt.htm>.
112. Interim measures and precautionary measures – Germany. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25].

²³¹ <http://www.eplawpatentblog.com/2011/April/ServiervApotexjudgment.docx>

²³² <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2012/593.html>

²³³ https://www.supremecourt.uk/decided-cases/docs/UKSC_2011_0244_Judgment.pdf

²³⁴ <http://www.landmarkchambers.co.uk/userfiles/Hone.pdf>

²³⁵ <http://www.jusmeum.de/urteil/bgh/c5841dcf3694f15ea2c459f0231a4d8123d7ffc6b089dac69b755a4f51cb31da?page=1>

- <https://e-justice.europa.eu/content_interim_and_precautionary_measures-78-de-en.do?member=1>.
113. Introduction to French tort law [interaktyvus] [žiūrėta 2014-11-11].
<http://www.biicl.org/files/730_introduction_to_french_tort_law.pdf>.
114. Teismų informacinė sistema LITEKO [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-04].
<<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska>>.
115. Laikinosios ir apsaugos priemonės - Anglija ir Velsas
<http://ec.europa.eu/civiljustice/interim_measures/interim_measures_eng_lt.htm>
116. Mizaras, V. Žalos sampratos koncepciniai klausimai. VU konferencijos „*Privatinės teisės tyrimai*“ medžiaga. [interaktyvus] [žiūrėta 2014-09-25].
<<http://www.youtube.com/watch?v=DyLa-YbDBrs>>.
117. Remedies for Wrongfully-Issued Preliminary Injunctions: The Case for Disgorgement of Profits. Seattle University Law Review. [Vol.32:903], p. 903-941.
<<http://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1953&context=sulr>>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo institutas. Šio baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti civilinės atsakomybės sąlygų taikymo, kai teikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo ypatumus bei identifikuoti šio instituto taikymo problemas, suformuluoti ir pateikti pasiūlymus identifikuotoms problemoms spręsti. Tyrimo rezultatai atskleidžia, jog teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, aiškinimas iš tik dalies yra tinkamas, nes, vis dėlto, asmenys, teikiantys ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinąsias apsaugos priemones, atlyginimo, susiduria su civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimo problemomis.

Reikšminiai žodžiai: nuostolių (žalos) atlyginimas, prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, civilinė atsakomybė dėl nuostolių taikant laikinąsias apsaugos priemones.

The Master's thesis analyses the institute of compensation of damages caused by interim measures. The aim of the thesis is to analyse the peculiarities of application of civil liability conditions in actions requesting the compensation of damages caused by interim measures and the award of compensation as well as to identify the problems arising in application of the institute and to formulate and present proposals for solving the identified problems. The results of the research indicate that the interpretation of civil liability for damages caused by interim measures presented in case law is partially appropriate, because the people bringing action for compensation of damages caused by applied interim measures encounter the problems of substantiating the civil liability conditions.

Keywords: compensation of damages, request to apply interim measures, civil liability for damages caused by applied interim measures.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Laikinių apsaugos priemonių institutas, suvaržantis atsakovo teises tada, kai nėra visiškai aišku, ar pateiktas reikalavimas yra teisėtas ir pagrįstas, taikomas gana dažnai. Dėl patenkinto ieškovo prašymo taikyti laikinas apsaugos priemones, atsakovas gali patirti įvairaus pobūdžio nuostolių, nuvertėja turtas, sutrikdoma ūkinė komercinė veikla, pasunkėja arba tampa visiškai neįmanomas sutartinių įsipareigojimų vykdymas ir pan. Neretai prašymai taikyti laikinas apsaugos priemones teikiami net nesigilinant į pateikto reikalavimo pagrįstumą, iškreipiant laikinių apsaugos priemonių taikymo tikslus.

Siekiant užtikrinti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, kuri laikinių apsaugos priemonių taikymu yra pažeista, aktualus tampa nuostolių, padarytų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimas, kurio efektyvus taikymas paskatina ieškovą įvertinti riziką ir prisiimti neigiamas pasekmes.

CPK 146 str. 2 dalis numato, jog žala atsakovui kyla dėl kelių juridinių faktų sudėties, *pirma*, dėl ieškovo procesinių veiksmų, *antra*, dėl teismo priimto sprendimo atmesti ieškinį. Tačiau iš šio teisinio reglamentavimo nėra pakankamai aišku, kaip konkrečiai turėtų būti taikomas minėtas institutas. Teisės doktrinoje išsamesnių mokslinių analizių taip pat nėra atlikta. Todėl šio darbo tikslas - išanalizuoti civilinės atsakomybės sąlygų taikymo, kai teikiamas ieškinys dėl nuostolių, padarytų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo priteisimo ypatumus bei identifikuoti šio instituto taikymo problemas, suformuluoti ir pateikti pasiūlymus identifikuotoms problemoms spręsti.

Išsikeltus tikslus padeda pasiekti pasirinkta darbo struktūra. Pirmoje dalyje atskleidžiama civilinės atsakomybės dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo samprata. Antroje dalyje atskleidžiamas nuostolių, padarytų dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo instituto santykis su kitais civilinio proceso teisės bei civilinės teisės institutais. Trečioje dalyje analizuojama kiekviena iš civilinės atsakomybės sąlygų, jų ypatumai bei įrodymo galimybės. Atliktas tyrimas atsako į klausimą ar teismų praktikoje pateikiamas civilinės atsakomybės dėl nuostolių, padarytų taikant laikinas apsaugos priemones, aiškinimas yra tinkamas, ar vis dėlto asmenys teikdami ieškinį dėl nuostolių, padarytų taikant laikinas apsaugos priemones, atlyginimo susiduria su civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimo problemomis, todėl šis institutas nėra plačiai taikomas kaip veiksminga priemonė, skatinanti prisiimti tik pamatuotą riziką bei užtikrinanti ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The institute of interim measures restricting the rights of a defendant is a frequent practice when it is not entirely clear, whether the claim is legitimate and reasonable. The satisfied request of a claimant to apply interim measures may result in different damages to the defendant: depreciation of assets, disruption of economic activity, aggravated or impossible fulfilment of contractual obligations, etc. The requests to apply interim measures are often made without considering the grounds of the claim, which distorts the purpose of interim measures.

In order to ensure balance between the interests of the claimant and the defendant, which becomes upset due to interim measures, the compensation of damages caused by interim measures is relevant; efficient imposition of such provision would motivate the claimant to assess the risk and assume the negative effects.

Section 2 of Article 146 of the Civil Procedure Code provides that damage to the defendant is caused by conjunction of several legal acts: *first*, proceedings brought by the claimant, and *second*, judgment of the court to dismiss the action. However, this legal regulation does not clearly specify how the above institute should be applied. In legal doctrine, comprehensive academic analysis has not been carried out and therefore, the aim of this work is to analyse the peculiarities of application of civil liability conditions in actions requesting the compensation of damages caused by interim measures and the award of compensation as well as to identify the problems arising in application of the institute and to formulate and present proposals for solving the identified problems.

The structure of the work helps to achieve the set aims. The first part introduces the concept of civil liability for applied interim measures. The second part presents the relation of the institute of compensation of damages caused by applied interim measures with other institutes of civil procedure law and civil law. The third part analyses every condition of civil liability, their peculiarities and possibilities of evidence. The research answers the question, whether the interpretation of civil liability for damages caused by interim measures presented in case law is appropriate or the people bringing action for compensation of damages caused by applied interim measures encounter the problems of substantiating the civil liability conditions and therefore, this institute is not commonly applied as an effective measure motivating to assume measured risk only and ensuring the balance of interests of the claimant and defendant.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ